

MUSIK-
HÖGSKOLAN
I MALMÖ

EXAMENSARBETE 15hp

Vårterminen 2026

Ämneslärarutbildningen i Musik

Fredrika Appelgren Stenstedt

Jacob Planemo Lindström

Av normen är du kommen

En mixed methods-studie av användandet av ett nytt
normkritiskt metodmaterial för körer

Handledare: Adriana di Lorenzo Tillborg & Ida Knutsson

Sammanfattning

Titel: Av normen är du kommen: En mixed methods-studie av användandet av ett nytt normkritiskt metodmaterial för körer

Författare: Fredrika Appelgren Stenstedt och Jacob Planemo Lindström

I denna studie undersöker vi upplevelser och effekter av vårt eget nyskrivna metodmaterial för körer. Tidigare forskning har visat att många körer idag ger uttryck för restriktiva könsnormer vilket gör verksamheten mindre inkluderande för de som bryter mot dessa normer, särskilt transpersoner. Vi har därför konstruerat ett metodmaterial med syfte att tillgängliggöra normkritiskt och normkreativt arbete för körer, med särskilt fokus på genusnormer, för att se om det hade kunnat åstadkomma någon förändring. Materialet består av övningar som vävs in i ordinarie praktik under tre repetitionstillfällen.

Denna mixed methods-studie ämnar besvara frågor kring hur körer upplever materialet, dess tillgänglighet, mäta dess effekt på attityder kring normkritik och genusnormer, samt jämföra resultaten mellan de olika köerna. Två körer, bestående av körledare och korister, har genomfört materialet, dock behövde den ena kören avbryta innan sista tillfället kunde genomföras på grund av externa faktorer. Data samlades in genom två enkäter, en som samlade in kvantitativa data om koristernas attityder kring genusnormer och normkritik i retrospektiv post-test-design, samt en som samlade in kvalitativa data om körledarnas upplevelser från arbetet med metodmaterialet.

De kvalitativa resultaten tyder på att materialet gett upphov till många givande diskussioner om vad som antas baserat på normer, vad en kör implicit kommunicerar, och genusnormers påverkan på sociala grupper. De kvantitativa resultaten visar en viss positiv trend för koristernas svar, men är över lag inkonklusiva, vilket kan bero på enkätens utformning. Författarna rekommenderar vidare forskning på hur inkluderingsarbete kan göras tillgängligt och relevant för körer.

Nyckelord: Normkritisk pedagogik, inkluderingsarbete, queerteori, transpersoner, sång.

Abstract

Title: The norm giveth: A mixed methods study concerning the use of a new teaching material about critical pedagogy for choirs

Authors: Fredrika Appelgren Stenstedt and Jacob Planemo Lindström

In this study, we investigate the experiences and effects of our own original pedagogical material for choirs. Previous research has shown that many choirs today still hold onto restrictive gender norms that make the activity less inclusive for people who do not fit into these norms, especially transgender people. We have therefore constructed a pedagogical material with the aim of making norm-critical and norm-creative work, with a particular focus on gender norms, accessible for choirs, and to see if this could bring about any change in attitudes. The material consists of exercises that are interwoven into regular choir practice during three rehearsals.

This mixed methods study aims to answer questions about how choirs experience the material, its accessibility, measure its effect on attitudes towards critical pedagogy and gender norms, and compare the results between the different choirs. Two choirs, consisting of choir directors and choristers, have implemented the material, however, one had to conclude before the last session could be completed due to external factors. Data was collected from both choirs using two surveys, one that collected quantitative data on the choristers' attitudes towards gender norms and critical pedagogy with a retrospective post-test design, and one that collected qualitative data on the choir directors' experiences of working with the pedagogical material.

The qualitative results indicate that the material has yielded many fruitful discussions about what is assumed based on norms, what a choir implicitly communicates, and the impact of gender norms on social groups. The quantitative results show some improvement in choristers' attitudes but are overall inconclusive, which may be due to the design of the survey. The authors recommend further research on how work related to inclusion can be made accessible and relevant for choirs.

Keywords: Critical pedagogy, inclusion, queer theory, trans, singing

Förord

Ett examensarbete verkar så lätt innan en faktiskt börjar, när ämnet väl är på plats verkar det bara vara själva skrivandet kvar. Det är när en verkligen läser in sig på litteratur och forskning som allt blir komplicerat. Samtidigt blir det dock alltmer intressant i takt med att en som forskare själv kan dra kopplingar och se samband. När en börjar se möjligheterna för idéer som utformas i processen känns det som att ens ambitioner inte har några gränser. Sen sjunker verkligheten in och en realistisk åskådning tar plats.

Vi är säkerligen inte de första musiklärarstudenterna som haft denna upplevelse. Vi verkar dock ha tagit oss lite vatten över huvudet i detta arbete då ämnet är del av ett väldigt ungt forskningsfält samt att det, såvitt vi lyckats läsa oss till, inte finns någon kvantitativ svensk forskning på just normkritisk pedagogik. Detta har lett till mycket frustration men också många lärdomar, och vi vill tacka våra handledare Adriana och Ida för all er feedback som har berikat skrivprocessen av detta examensarbete. Vi vill även tacka bådas våra partners för deras trofasta stöd i den långa processen.

Ansvarsfördelningen har sett ut som följande; Jacob har haft ansvar för 3.3, 4.1, 5.2, 6.4.1, 6.6, 6.7, 7.2, 8.1, 9.1, och 9.3. Fredrika har haft ansvar för 3.1, 4.2, 5.1, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 7.1, 8.3, och 9.2. Vi har bägge bidragit till mindre punkter i varandras ansvarspunkter. De övriga punkterna har skrivits tillsammans.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Arbetets disposition	3
2. Syfte och frågeställningar	4
3. Litteratur och tidigare forskning	5
3.1 Ordlista och definitioner	5
3.2 Normkritik och Normkreativitet	7
3.3 Könsnormer i körer	8
3.4 Att inkludera transpersoner i körsammanhang	10
4. Teoretiska utgångspunkter	11
4.1 Social identitetsteori	11
4.2 Queerteori	12
5. Utformning av metodmaterialet.....	14
5.1 Övningar	15
5.2 Pilotstudie.....	16
6. Forskningsmetod	17
6.1 Studiens fokus.....	17
6.2 Metodologiska överväganden	17
6.3 Två metoder för datainsamling: kvantitativ och kvalitativ enkät	19
6.3.1 Kvantitativ enkät – koristerna.....	19
6.3.2 Kvalitativ enkät – körledarna.....	20
6.4 Design av studien	20
6.4.1 Urval	20
6.4.2 Informanter	21
6.4.3 Datainsamling.....	21
6.5 Analys	21
6.6 Resultatens kvalitet – en fråga om giltighet och trovärdighet.....	22
6.6.1 Problematisering av retrospektiva post-test-enkätens utformning .	23
6.7 Etiska överväganden	23
7. Resultat.....	25
7.1 Koristernas självskattningar	25
7.2 Körledarnas återberättelser	30

7.2.1	Tillfälle 1 – Medvetandegör positionalitet	30
7.2.2	Tillfälle 2 – Synliggör normer	32
7.2.3	Tillfälle 3 – Normbrytarens perspektiv	33
7.2.4	Körledarnas sammanfattande kommentarer	33
7.3	Jämförelser mellan Kör 1 och 2	34
8.	Diskussion	35
8.1	Normrelaterade grupprocesser	35
8.2	Metodmaterialets effekter	36
8.3	Perspektiv på inkluderingsarbete	37
8.4	Retrospektiv post-test-design – insikter	38
9.	Slutsatser	40
9.1	Implikationer för musiklärare och körledare	41
9.2	Perspektiv från forskning om <i>diversity training</i>	41
9.3	Förslag till vidare forskning	43
	Referenslista	46
	Bilaga 1 - Metodmaterialet med bilagor	51

1. Inledning

För oss som har körverksamhet som en naturlig och viktig del i våra liv är kören just en av de platser som är inkluderande, skapar gemenskap och kan bli ett socialt stöd. Att sjunga och att sjunga tillsammans främjar välbefinnande, både fysiskt och psykiskt. (Eklund, 2026, 1:21)

Vi som skriver detta arbete har båda sjungit i körer sedan barnsben och är idag verksamma inom området både som sångare och körledare. Vi tror starkt på, och har själva upplevt, körsångens förmåga att lindra fysiska åkommor, såsom exempelvis smärta, och bidra till bättre psykiskt mående, och forskning på området underbygger denna övertygelse (Folkhälsomyndigheten, 2024). År 2025 fick Sverige sin första nationella strategi för mental hälsa och suicidprevention (Folkhälsomyndigheten, 2025) där delmål fyra, ”Ett inkluderande samhälle med delaktiga invånare” (s. 8), uppmanar till att särskilt prioritera bland annat att utveckla sociala aktiviteter och socialt stöd. Vi menar, precis som Eklund (2026) i citatet ovan, att körsång har stor potential att realisera denna vision.

Samtidigt kan körsalen inte bli en fristad totalt fränkopplad från vardagens bekymmer. Precis som Emelie Bardon i inledningen av boken *Koppla bort autopiloten – normkritiskt förhållningssätt i dansundervisning* ser vi i körsalen, precis som i danssalen, ett destillat av strukturer som återfinns i samhället utanför (Bardon, 2017). Kontemporära klassiska körer har i många fall anor från det svenska körundrets begynnelse omkring mitten av 1900-talet. Attoreflekterat återskapa ett konstnärligt ideal som ligger långt bak i tiden tenderar att även återskapa den kringliggande kulturen. Där återfinns bland förlegade könsroller, strama hierarkier, och restriktiva idéer om hur olika röster ’bör’ sjunga (ang. vårt användande av enkla citattecken, se punkt 3.1). Dessa idéer upplever vi leder till bristande inkludering, som vi anser inte hör hemma i en modern körsal.

Bakgrunden till vårt val av ämne består till stor del av att vi båda tidigare under musiklärarutbildningen undersökt sångundervisning på olika sätt. Fredrika är själv transperson och skrev i sitt självständiga arbete på grundnivå om transpersoners upplevelser av sång- och körundervisning. Resultaten visade att där fanns många som känt sig exkluderade baserat på sin kön- och/eller transidentitet. Forskningen om transpersoner i körer är fortfarande ett mycket nytt ämne inom svensk forskning och det finns såvitt vi vet i dagsläget bara en enda artikel, skriven av Linn Hentschel (2025), på ämnet. Vi upplever dock att där finns en törst för denna kunskap då där skrivits ett antal examensarbeten från tidigare

musiklärarstudenter på ämnet de senaste åren (Cerde, 2024; Gustavsson, 2019; Simon, 2021; Hartvig, 2021; Larsson, 2023). I flera av dessa har det framkommit att där finns flertal normer inom många körer som upplevs exkluderande för transpersoner, bland annat cisnormativ terminologi, klädkoder och könande språkbruk (Cerde, 2024; Gustavsson, 2019). Efter att själv ha upplevt allt detta och även sett hur underrepresenterade transpersoner är inom körer i Sverige idag så är Fredrikas huvudsakliga mål med föreliggande arbete att utforska en möjlig metod för förändringsarbete i syfte att göra körer mer inkluderande av transpersoner. Jag upplever att problemet är ganska väl kartlagt och att det snarare är dags att försöka göra något åt saken!

Jacob skrev i en tidigare uppsats om ämnet sång och mående, med ett fokus på individens känslotillstånd före, under, och efter sångtillfälle. Detta handlade om sång i konsertsammanhang, under repetition, och som medel för förbättrad hälsa som det finns mycket litteratur kring (se exempelvis Viding et al., 2015). Arbetet undersökte hur sångarens mentala mående ser ut i olika situationer, så som i övningssvackor eller perioder med mycket stress. Slutsatsen var ett diffust svar att sångarnas situationer varierade, mycket beroende på externa faktorer och att deras sångliga verksamhet var oftast en positiv aspekt i deras liv men den kunde påverkas negativt av dåligt mående i det personliga livet och påverka lusten att sjunga. För föreliggande arbete fanns det en fundering kring körer som traditionsbärande kontra progressiva. De flesta körer som Jacob jobbat med rör sig inom äldre traditioner, så som i kyrkan eller manskörer. Jacob anser att dessa sammanhang ofta har en statisk förhållning till sina normer då den förväntan som sångarna har inte bjuder in till att påbörja förändringsarbete. Att förhålla sig till äldre traditioner behöver inte innebära att det sociala sammanhanget är oföränderligt och benäget att ändra sina uppfattningar till vilka som är välkomna i gruppen.

Detta har lett oss till att skapa ett metodmaterial för körer som vi hoppas skulle kunna öppna upp för attitydförändringar kring genusnormer. Materialet består av övningar baserade på *normkritik* och *normkreativitet*, vilka genomförs som en integrerad del av verksamheten. Ett normkritiskt arbete kan synliggöra vilka normer som råder inom en given kontext samt vilka maktförhållanden dessa skapar, medan normkreativitet innebär att utifrån den förståelse som normkritiken gett hitta på nya sätt att agera och förhålla sig till normerna i fråga (Björkman, 2019; Vinthagen, 2014). Där finns idag mängder av metodmaterial med normkritiska övningar för olika syften (Björkman & Bromseth, 2019) och flera av dem skulle säkerligen kunna användas av körer. Dessa kräver dock lite mer tid än vad vi upplever att de flesta körer har lust att lägga på något som inte ses som en central del av verksamheten. Just

därför ville vi utveckla vårt eget metodmaterial specifikt anpassat för körer och deras förutsättningar för att göra tröskeln så låg som möjligt så att fler körer kan börja eftersträva ett normkritiskt förhållningssätt i det egna arbetet. Vi anser att samtliga körer kan dra nytta av detta då ett proaktivt arbete med inkludering bara kommer gynna kören i rekryteringssyfte.

1.1 Arbetets disposition

Kapitel 2 etablerar våra huvudsakliga mål med undersökningen. I kapitel 3 presenteras litteratur, ordlista, samt sammanställning av tidigare forskning. Sedan beskriver vi i kapitel 4 de två vetenskapliga teorier som vi grundat arbetet på: social identitetsteori, samt queerteori.

Under kapitel 5 förklarar vi hur vi gick till väga i skapandet av vårt metodmaterial, övningarna och deras ursprung, samt pilotstudien.

I kapitel 6 förklaras forskningsmetoden som används. Då vi har skapat ett metodmaterial benämner vi det kapitel som vanligtvis kallas för ”metod” för forskningsmetod för att minimera förvirring kring begreppen.

Resultatet i kapitel 7 består av tre punkter, 7.1 redovisar koristernas självskattningar och utgör vår kvantitativa data, 7.2 där vi sammanställer körledarnas återberättelser utifrån vår kvalitativa data, samt 7.3 där vi jämför resultaten från de olika grupperna. I diskussionskapitlet, kapitel 8, kommer vi diskutera, avväga, och problematisera våra resultat utifrån litteraturen och vetenskapsteorierna. Slutligen sammanställs i kapitel 9 de slutsatser vi kommit fram till, problematiseringar, implikationer, samt förslag till vidare forskning.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att pröva ett nytt metodmaterial som vi själva skapat. Materialet avser att tillgängliggöra normkritiskt arbete, med fokus på genusnormer, för körer. Detta uppnås genom övningar baserade på forskning inom identitetspsykologi och queerteori. Studien har även ett bisyfte att testa forskningsmetoden retrospektiv post-test-design för den kvantitativa datainsamlingen. Våra forskningsfrågor är:

- Hur beskriver körledare sitt arbete med metodmaterialet och hur det har integrerats i ordinarie verksamhet? Vilka synpunkter och uppfattningar ger de uttryck för?
- Till vilken grad uppskattar deltagarna att deras tankar och attityder kring genusnormer och normkritiskt arbete förändrats efter att ha jobbat med metodmaterialet?
- Vilka likheter och skillnader kan utrönas i hur studiens körer har upplevt, och påverkats av, arbetet med metodmaterialet?

3. Litteratur och tidigare forskning

I detta kapitel går vi igenom den forskningslitteratur vi hittat som är relevant för studien, samt en samlad ordlista med användbara begrepp (Tabell 1).

Vi påbörjade litteratursökningen genom Lunds universitets sökmotor Finn, där vi fann en stor del av litteraturen. Sökorden vi använde var olika kombinationer av genus, sång, kör, normkritik. Genom sökmotorn Uppsök hittade vi flera examensarbeten från musiklärare på tangerande ämnen och botaniserade oss i deras litteraturlistor. Även litteratur från tidigare kurser inom utbildningsvetenskaplig kärna nyttjades.

3.1 Ordlista och definitioner

Då forskning inom området genusstudier är relativt begreppstungt har vi här sammanställt en ordlista (se Tabell 1 nedan) baserat på ordlistor från RFSL (2025) och Transformer (u.å.) med vissa tillägg från Forum för levande historia & RFSL Ungdom (2011) samt Carlson (2024). Detta för att ha tydliga definitioner av dessa begrepp inför diskussionskapitlet.

Vi kommer genomgående i denna text använda enkla citattecken för att markera tydligt att det vi skriver är, vad vi tolkar som, maktrelaterade föreställningar om vad som anses normalt. Detta gör vi utifrån queerteori för att vi vill vara tydliga med att där inte finns något som är faktamässigt exempelvis 'kvinnligt' eller 'pojkkänt' utan att dessa utgör normativt grundade värderingar (för mer djupgående information om queerteori, se punkt 4.2).

Andrafrisering/ andragörande	Processer som stämplar vissa människor som <i>normbrytare</i> .
Cisnormen	<i>Normen</i> som säger att alla är <i>cispersoner</i> så länge de inte tydligt visar att de inte är det.
Cisperson/ cis- (prefix)	En person som identifierar sig som det juridiska <i>kön</i> hen blev tilldelad vid födseln. Används ofta som prefix, cis-, i exempelvis ciskvinna och cisman.
Heteronormen	<i>Normen</i> som säger att alla människor kan förväntas vara heterosexuella.
Ickebinär	En person vars <i>könsidentitet</i> inte är kvinna eller man. Används som ett paraplybegrepp som innefattar många olika könsidentiteter som alla bryter mot <i>tvåkönsnormen</i> .
Innanförskap	Att passa in i och vara en del av ett sammanhang, att uppfattas som "normal" av andra. Motsatsen till utanförskap.

Kön	Begrepp som används för att särskilja människor i kategorierna kvinnor och män. Kön är dock mer komplicerat än så och kan delas upp i fyra olika delar: - Kropp: Inre och yttre könsorgan, könskromosomer, hormoner samt sekundära könskaraktärstika (ex. skägg- & brösttillväxt). Här finns inte två väl avgränsade kategorier utan en mängd olika varianter. - Juridiskt kön: Det kön som står i folkbokföringen, pass och andra id-handlingar. - Könsidentitet: En persons självupplevda kön, ibland kallat genus. - Könsuttryck: Hur en person uttrycker kön med kläder, frisyra, smink, kroppsspråk, röst m.m.
Norm	Oskrivna regler om vad som anses "normalt" (norm om att stå i kö, norm att skaka hand när en hälsar, norm om hur personer borde se ut i olika sammanhang).
Normbrytare	Någon som bryter mot <i>normen</i> .
Normperson	Någon som följer <i>normen</i> .
Privilegium	Oftast ett mått av socialt kapital. I detta arbete beskriver ordet <i>normpersoners</i> avsaknad av upplevt motstånd kopplat till den sortens förutfattade meningar och antaganden som normbrytare upplever.
TGE-personer	Paraplybegrepp som innefattar <i>transpersoner</i> och andra individer vars könsidentitet och/eller könsuttryck bryter mot <i>normer</i> kopplade till <i>kön</i> . Förkortningen står för "trans and gender-expansive".
Transition	En könsbekräftande process. Kan innefatta en social transition, alltså att ändra namn, pronomen och könsuttryck, och/eller en medicinsk transition, alltså att genomgå kroppsliga förändringar som en del av könsbekräftande vård såsom hormonbehandling, hårborttagning eller kirurgi.
Transkvinna	En kvinna som tilldelats manligt juridiskt <i>kön</i> vid födseln.
Transman	En man som tilldelats kvinnligt juridiskt <i>kön</i> vid födseln.
Transperson	En person vars könsidentitet och/eller könsuttryck inte stämmer överens med <i>normer</i> kopplade till det juridiska <i>kön</i> hen blev tilldelad vid födseln, samt identifierar sig med begreppet transperson.
Tvåkönsnormen	<i>Normen</i> som säger att där bara finns två könskategorier, kvinnor och män, som är fundamentalt olika samt att det går att placera människor i dessa kategorier utifrån könsorganets utseende.

Tabell 1: Tabell över centrala begrepp

3.2 Normkritik och Normkreativitet

Normkritisk pedagogik är ett svenskt begrepp som kom till år 2010 som en reaktion på det då vanligt förekommande fenomenet *toleranspedagogik*, alltså likabehandlingsarbete som syftar till att skapa tolerans för de som inte passade in i normen genom att belysa deras utsatthet och därigenom skapa empati för dem (Björkman & Bromseth, 2019; Bromseth, 2019). Detta menade normkritikens förespråkare bara befäste dessa personers utanförstatus och aldrig kunde leda till förändring av de underliggande maktstrukturerna. De menade att arbete mot diskriminering bör grunda sig i queerteori, intersektionella perspektiv och kritisk pedagogik, vilka utgör grunden för normkritisk pedagogik.

På senare år har normkritisk pedagogik blivit bara *normkritik*, en process som författarna menar urvattnat begreppet (Björkman & Bromseth, 2019). De menar vidare att nyliberala diskurser förflyttat fokus från strukturer i samhället som arenor för förändring och i stället centrerat individen både som arena för förändring och samtidigt ansvarig för denna förändringsprocess. Bromseth (2019) tar upp perspektivet hur normkritikens följaktiga fokus på upplysning om normer i syfte att förändra någons åsikt, kan ses som ett slags våld. I kontrast till detta menar Björkman och Bromseth (2019) att normkritik i pedagogisk kontext utgörs av ”processinriktad reflektion, inte i resultatnriktad produktion” (s. 30). Även Bardon (2017) tar upp reflektion som ett viktigt verktyg både för lärande och för att utveckla ett normkritiskt förhållningssätt i den pedagogiska praktiken.

En av de mest inflytelserika tänkarna som används inom normkritisk pedagogik är Kevin Kumashiro (i Bromseth, 2019). Han har i sina skrivelser om vad han kallar anti-oppressive education, där han benämner normbrytare som *den Andre*, definierat fyra olika pedagogiska ansatser som på olika sätt kan bidra till förändring av den Andres status i samhället: utbildning för den Andre, utbildning om den Andre, utbildning som är kritisk till privilegier och andragörande, samt utbildning som förändrar studenter och samhälle. Dessa skiljer sig framför allt i deras perspektiv på problemet och normkritisk pedagogik har formulerats för att försöka ta vara på de två sistnämnda av dessa ansatser i kontrast till toleranspedagogik som endast antar ansats nummer två.

Kumashiro (2004) har även skrivit om hur lärarhantverket behöver utgå ifrån osäkerhet, att det inte går att planera för det som kommer hända i rummet eller vilka lärdomar eleverna kommer ta från en lektion. Han menar att lärandet behöver vara *paradoxalt*, alltså att samtidigt lära sig om något och ifrågasätta på vilket sätt lärandet sker och vilka perspektiv som antas, för att lektionerna inte ska riskera att vidmakthålla förtryckande maktstrukturer.

Detta har Larsson et al. (2012) applicerat på kontexten idrottsundervisning i svensk grundskola där de tar upp ett exempel från en lektion i dans som skapade en paradoxal lärandesituation när eleverna ifrågasatte varför de behövde dansa med någon av motsatt kön.

Organisationen Settings har myntat begreppet *normkreativitet*, tänkt att vara ett komplement till normkritik. Enligt Vinthagen (2014) innebär begreppet ett förhållningssätt och metoder för att omsätta normkritiska analyser i praktiken för att skapa förändring. Dessa metoder förutsätter dock en gemensam överenskommelse om alla människors lika värde och rätt till deltagande på lika villkor. Settings menar på att metoder för förändringsarbete behöver vara roliga för att vara hållbara i längden.

Inom normkritisk pedagogik menar Bromseth (2019) att motstånd mot nya lärdomar kan uppkomma när en inser sina privilegier eller att en själv bidrar till att upprätthålla sociala orättvisor. Hon menar att dessa *kunskapskriser* alstrar mer motstånd hos de som har mycket att förlora på att förändra sin världsbild. Björkman (2019) ger en personlig återberättelse av en sådan kunskapskris och beskriver hur olika jobbiga känslor såsom skam, ilska, och otillräcklighet kan uppkomma när en i egenskap av pedagog med en intention att vara normkritisk inser att en misslyckats att realisera den inkludering en eftersträvar i sin praktik. Hon beskriver hur en i sådana situationer behöver kunna stå ut med dessa jobbiga känslor för att kunna ta del av den lärdom som misstaget belyst, att ta vara på den så kallade *misstagsmöjligheten*.

Bromseth (2019) menar även att pedagogen får en viktig roll som facilitator i normkritiskt arbete vad gäller maktrelaterade perspektivkonflikter kring vem som får ha *tolkningsföreträde*, alltså tillåts tolka den Andres erfarenheter.

3.3 Könsnormer i körer

Relationen mellan körer och kön präglas av den skillnad som finns i röstfysiologin hos olika individer. I västerländska klassiska körer grupperas korister efter cisnormativa kön som en följd av deras röstläge, som traditionellt delar in sopran, mezzo-sopran, och alt som 'kvinnliga' stämmor och tenor, baryton, och bas som 'manliga' stämmor. Även i samkönade körer bibehålls dessa benämningar och används deskriptivt.

Könsnormer som finns i körer inkluderar enligt Cooper et al. (2024) och Carlson (2024): hetero- och cisnormativ repertoar, könad konsertklädsel, könande språkbruk, motsättningar mellan könsuttryck och placering i köruppställningar, benämningar som "damkör" och "manskör" samt stämindelning baserat på genus i stället för röstläge.

Körer som har könsseparation utefter tvåkönsnormen som uttalad utgångspunkt, så som dam- och manskörer, har ofta andra förhållanden till de rådande könsnormerna än blandade körer. I en studie av MacGregor och Pitts (2025) undersöktes körer i Storbritannien via enkät där 907 respondenter frågades om deras kön, etnicitet, ekonomiska situation, och ålder. Resultatet av enkätundersökningen visade att samkönade körer var mycket homogena grupper. Den tillhörighet och status som ens tilldelade kön innebär har funnits som barriär för deltagande i körer sedan medeltiden genom exempelvis att kvinnor inte fick sjunga i kyrkokörer (Tick, 2001). I modern tid lever samkönade körer på traditioner med rötter från 1800-talet, i synnerhet med manskörer, som för traditioner vidare genom repertoar och konsertklädsel. När körerna i studien (MacGregor & Pitts, 2025) frågades om de hade en så kallad inclusion policy i sina styrdokument så var det enbart 27% av manskörer och 23% av damkörer som hade en uttalad policy. Vissa styrelsemedlemmar visste inte om någon sådant fanns och andra ansåg att det var onödigt. Studiens titel hämtas från citatet "I don't care who joins my choir – I don't care what they like or are attracted to. If they want to work hard and sing well that's just fine by me. It's a question [th]at should [not] need asking" (s. 81). MacGregor och Pitts (2025) problematiserar detta genom att påtala exempelvis att det är underförstått att körer, exempelvis dam- eller manskörer, sätter restriktioner på vem som hade varit intresserad av att söka sig till sammanhanget, och således bjuder i huvudsak in individer som är trygga med heteronormativa förhållanden. Att vara medveten om en brist på inkluderingspolicy men utan att vara villig att implementera det kan även med Sedgwick's (1994) perspektiv beskrivas som att använda okunskap som ett normbevarande maktmedel.

Den enda svenska forskning som gjorts på ämnet transpersoner och sång är en artikel av Hentschel (2025). De två respondenterna i studien är båda TGE-personer och sångare som under studiens gång fått hormonbehandling med testosteron, något som till en början kan begränsa röstens omfång och göra den instabil (Carlson, 2024). I sin artikel myntar Hentschel (2025) begreppet gender-voice type alignment eller *överensstämmelse mellan röst och genus* (översättning av L. Hentschel, personlig kommunikation, 14 april 2026), vilket åsyftar antagandet att en persons röst ska stämma överens med den som förväntas baserat på dennes genus. Hon menar att detta antagande kan bli en källa till diskriminering då det verkar göra det omöjligt att gömma sin transition i en kör, då det kommer märkas i stämfördelningen och placeringar i rummet.

3.4 Att inkludera transpersoner i körsammanhang

Hentschel (2025) tar upp att alla transpersoners röster inte förhåller sig till förväntningar om överensstämmelse mellan röst och genus på samma sätt, vilket betyder att där inte finns en enda enkel metod för att inkludera alla transpersoner i körsammanhang. Hon rekommenderar körer att röra sig bort från att basera sin praktik på överensstämmelse mellan röst och genus för att göra kören tryggare och mer tillgängliga för alla sångare, inte bara transpersoner. Carlson (2024) förespråkar att körledaren väljer arrangemang och delar in korister i stämmor som kan överskrida de traditionellt könsassocierade stämmorna. Med liknande grundtanke har Hirner (2022) själv tagit fram en metod för att skapa nya stämmor till redan existerande körmusik som är tänkta att kunna sjungas av transpersoner som ännu inte landat i eller lyckats träna upp sitt önskade röstläge. Detta görs genom att skifta mellan tenor- och altstämmorna inom ett begränsat omfång (generellt inom A3–F[#]4 och ej utanför F[#]3–A4 med engelsk oktavbeteckning). Hon menar att liknande metoder redan används för exempelvis målbrottsröster hos peripubertala cispojkar.

Ett par riktlinjer Rachel Carlson (2024) rekommenderar för hur körpedagoger kan förbättra sitt inkluderingsarbete i sin körpedagogik är att körsångarna får dela med sig av sina pronomen, att sångarna ges alternativ för klädsel, att göra placeringar i en köruppställning som bekräftar sångarnas identiteter, samt att körledaren under repetitioner bör nyttja könsneutrala ord och benämningar så som stämindelningar i stället för kön. Ett annat perspektiv för inkluderingsarbete för körpedagoger är att ge sina elever möjligheter till *könseufori*, alltså en känsla av lycka och välmående kopplat till bekräftelsen av sin identitet, vilket kan exempelvis uppnås av att individen får delta i en ensemble som stärker deras tillhörighet med gruppen genom gemensam identitet (Cayari et.al, 2021). Carlsons (2024) slutsatser är att vetskapen och medvetenheten om trans, ickebinära och könsöverskridande sångare har ökat de senaste 10 åren, men att det behövs fler kurser inom inkluderingsområdet på musiklärarutbildningar.

4. Teoretiska utgångspunkter

I vår analys har vi haft följande vetenskapsteorier som grund. Vi valde dessa då båda tangerar vårt ämne samt att vi anser dem ha komplementära perspektiv. Den ena, social identitetsteori, förefaller deterministisk och den andra, queerteori, konstruktionistisk. Queerteori är även en av förgrundsteorierna till normkritisk pedagogik (Bromseth, 2019), vilket metodmaterialet bygger på.

4.1 Social identitetsteori

Social identitetsteori (eng. *Social Identity Theory*) är en vetenskapsteori som utformades av Henri Tajfel och John Turner under 70-talet (Tajfel & Turner, 1979). Den används inom identitetspsykologi och sociologi och beskriver tendenser i sociala situationer på ett övergripande plan. Den ämnar även förklara hur grupper påverkar individens självuppfattning och hur individer söker tillhörighet vilket stärker självuppfattningen. Det stärker självuppfattningen även om gruppen är slumpmässigt sammansatt, då respondenter i ett experiment valde att belöna den egna gruppen trots att det endast var en abstrakt tillhörighet. Medlemmar i en grupp ingår i en outtalad hierarki där status vill förhöjas, annars kommer individen söka sig till ett annat gruppsammanhang. Relationen till andra gruppenheter är enligt Turner och Tajfel jämförande, i synnerhet om det är en liknande andra grupp. Utifrån individen är gruppen en vald tillhörighet, medan kategorier är applicerade på andra inom eller utanför gruppen. Turner och Oakes (1986) benämner in- och utgrupper som den skavpunkt som social identitetsteori undersöker där målet för individer i ingruppen blir att jämföra sig positivt i kontrast till utgrupper. Tajfel och Turner (1979) beskriver ännu en dynamik, interpersonlig kontra intergrupp beteenden som beskrivs exempelvis i extrema fall relationen mellan ett gift par som ett starkt interpersonligt förhållande, i kontrast till soldater i olika stridande arméer som en tydlig intergrupp konflikt. Inom socialpsykologi beskrivs skillnaden mellan grupper och kategorier som att medan grupper är individens känsla av tillhörighet, så är kategorier något vi placerar andra individer i för att skapa en uppfattad förståelse av dem (Jenkins, 2014).

Ett påbyggande av denna teori som vidareutvecklades av Turner kallas social kategoriseringsteori. I den används tre nivåer av abstraktion för att förstå social självuppfattning; Mänsklig själv-kategorisering, i motsats till djur eller icke levande ting, Grupp-kategorisering, i det sociala utrymmet, och personlig själv-kategorisering, där man uppfattar sig som unik i jämförelse med andra individer (Turner & Oakes, 1986). Vi har

genom detta prisma utformat metodmaterialets struktur där tre tillfällen utgår från varsitt perspektiv: individen, gruppen och normbrytaren.

4.2 Queerteori

Ordet *queer* betyder enligt Nationalencyklopedin (u.å.) ungefär konstig eller excentrisk. Queerteori som forskningsfält fick sitt namn av att de fenomen som forskningen ämnar undersöka är svåra att definiera och avskilja från andra fenomen (Ambjörnsson, 2016). Till en början var sexualitet i fokus men senare har även dimensioner såsom kön, etnicitet, klass och funktionsförmåga tagits med i queerteoretiska analyser. Queerteori är alltså inte en, sammanhängande teori utan en samling kritiska perspektiv på normer och avvikelse.

Grunden i queerteori är ett perspektiv på utanförskap som riktar blicken mot de föreställningar och processer som kategoriserar människor som antingen normala eller avvikare (Ambjörnsson, 2016). Forskare vill med detta få reda på hur normalisering, alltså processer som gör att något verkar normalt, och naturalisering, alltså processer som gör att något verkar naturligt, sker, samt vilka sorters makt detta ger de inblandade. Queerteori betraktar även de som avviker från normen för att ställa frågor om vad deras avvikandestatus säger om det förväntade 'normala', alternativt tittar tillbaka på hur normer sett ut historiskt för att belysa deras föränderliga karaktär. En central insikt från queerteoretisk forskning är att allt och alla som anses 'normala' gör så i relation till något eller någon annan som pekats ut som onormal.

Judith Butler, enligt Ambjörnsson (2016) en "världsstjärna inom queerteoretisk forskning" (s. 92), visar med sin analysmodell *den heterosexuella matrisen* (Ambjörnsson, 2016) hur heteronormen innefattar både cisnormen och tvåkönsnormen samt visar hur dessa spelar in i och naturaliserar varandra. Modellen menar i korthet att: de enda könskategorier som erbjuds är kvinna och man, att dessa skiljer sig åt både vad gäller kroppsform och könsuttryck samt att de förväntas åtrå varandra. Butler menar att så fort någon aspekt av matrisen inte stämmer överens ses personen i fråga inte som någon 'riktig' man eller kvinna samt att grova överträdelser i samhällets ögon gör personen könsmässigt obegriplig, mindre mänsklig och rentav skrämmande. Ambjörnsson (2016) tar upp ett exempel på detta från sin egen forskning kring tjejer på gymnasiet där skolans enda tjej som öppet identifierade sig som lesbisk, Johanna, även bröt mot normen för hur en tjej bör klä och bete sig medan en annan som identifierade sig som lesbisk, Maja, inte gjorde det. Johanna blev systematiskt utfryst av de flesta andra tjejerna i skolan, och det raljerades över hennes 'killiga' könsuttryck bakom

hennes rygg, medan Maja inte alls stötte på samma motstånd tack vare att hon till utseendet följde det som den heterosexuella matrisen föreskriver.

På detta sätt kommer vi ha blicken tydligt centrerad på normerna och de processer med vilka vissa personer stämplas som avvikare i vår analys av vårt insamlade datamaterial.

5. Utformning av metodmaterialet

Vår tanke med metodmaterialet är att deltagarna ska, med primärt fokus på genusnormer, utveckla ett normkritiskt förhållningssätt i sin praktik genom att bli medvetna om vilka normer som påverkar dem själva, kören som grupp och verksamhet samt vad som kommuniceras till de som vill söka till kören. Där finns i dagsläget många normkritiska metodmaterial (Björkman & Bromseth, 2019) och flera av dessa hade säkert kunnat användas av körer men oss veterligen finns inget som riktar sig specifikt till körer eller är utformat utifrån kör som kontext specifikt. Därför valde vi att skapa ett helt eget material specifikt riktat till körer.

Materialet började utformas efter första handledningssamtalet, och blev direkt kopplat till de vetenskapliga teorier som vi beslutat att använda utifrån eget intresse samt handledarens rekommendation. Omfånget av metodmaterialet diskuterades och vi kom fram till att det skulle vara lagom med tre tillfällen med övningar samt ett fjärde för sammanfattande diskussion och datainsamling till vår studie. Övningarna behövde vara sångligt tillgängliga, men i lagom grad utmanande av normerande strukturer för att väcka diskussion inom gruppen som kunde medvetandegöra deras normer. Att formulera en lagom nivå var särskilt utmanande för oss då materialet var tänkt att kunna användas av en mängd olika körer med olika förutsättningar för normkritiska diskussioner. Lärandet i övningarna antogs lämpligast att komma ur de reflekterande diskussionerna, i linje med Bardons (2017) tankar kring ett normkritiskt förhållningssätt. Därför föreslog vi även att körledaren skulle föra loggbok över processen av att arbeta med metodmaterialet, dels för att kunna återge dessa diskussioner, dels för att främja det egna reflekterande lärandet.

De tre tillfällena med övningar spaltades upp och utformades med hjälp av de tre överkategorierna individens positionalitet, gruppens normer, samt normbrytarens perspektiv. Denna kategorisering inspirerades av Turner och Oakes (1986) gruppering av hur social kategoriseringsteori sorterar olika sociala relationer. Särskild hänsyn togs till att utforma materialet kortfattat och icke-invasivt för körens terminsplanering och repetitionsupplägg, detta också för att öka sannolikheten att körer skulle välja att delta och fullfölja arbetet. Varje tillfälle fick övningar underkategorierna uppvärmning, huvudövning, pausfråga, samt hemma-reflektion – även benämnt ”kuddfråga”.

Utöver generell normkritisk pedagogik-praxis att rikta fokus mot normerna har vi försökt ta vara på Kumashiros (2004; se även Larsson et al., 2012) reflektion att lärande som ämnar bryta ner maktstrukturer måste vara paradoxalt, alltså både belysa exempel som

problematiserar normer och samtidigt ifrågasätta varför just dessa exempel tas upp. Vi gjorde detta genom att lägga till diskussionsfrågor av liknande karaktär i exempelvis huvudövningen under tillfälle 2 samt olika uppmaningar att ta vara på det som händer i rummet under övningarna och ta upp det för diskussion när det blir relevant.

Under processen har vi även haft kontakt med två olika universitetslärare, båda med erfarenhet av att leda kurser i normkritisk pedagogik, för att få experthjälp. Detta gjorde vi dels för att få deras perspektiv på vårt upplägg, dels för att inte behöva återuppfinna hjulet när det kommer till metoder för normkritiskt arbete i musiksammanhang. Ur dessa samtal fick vi bland annat flera spännande metodexempel från lärarnas egna praktiker, en insikt om att de körledare som skulle kunna tänka sig att leda ett material som vårt redan kommer behöva ha en positiv inställning till normkritisk pedagogik och att vi därför inte behöver övertyga någon om värdet av normkritik samt att det tyngsta argumentet för normkritiskt arbete för körer troligen utgörs av potentiellt breddade rekryteringsmöjligheter (E. Waileth Wikström, personlig kommunikation, 12 december 2025; A. Myllenberg, personlig kommunikation, 12 jan 2026). Vi fick även tipset om att normkritiska övningar som ämnar medvetandegöra förutfattade meningar utifrån normer inte får peka ut individuella personer som gjort normativa antaganden utan hålla fokuset på gruppen (A. Myllenberg, personlig kommunikation, 12 jan 2026).

5.1 Övningar

Övningarna i metodmaterialet är hämtade från olika källor såsom tidigare publicerade normkritiska metodmaterial, uppvärmnings- och dramaövningar som vi stött på i pedagogiska sammanhang även utan uttalat inkluderingsfokus och övningar som vi formulerat själva utifrån yrkeskompetens som körledare samt vår läsning av litteraturen i kapitel 3 och 4.

Under tillfälle 1 så är uppvärmningen hämtad från våra körerfarenheter medan kuddfrågan är skapad av oss. Huvudövningen, Social identity wheel, är tagen från metodmaterialet *21-day Equity Challenge* av United Way for Southeastern Michigan (u.å.) och användes i en av didaktikkurserna under vår utbildning.

Uppvärmningen i tillfälle 2, Klang och samsjungdhed, är skapad utifrån en övning vi stött på i körsammanhang men som även finns publicerad i boken *Modern Vocal Music* av Rigrtrup och Kjær (2013). Huvudövningen och pausfrågan skapade vi själva medan kuddfrågan är baserad på en metod av Louise Andersson (2010) ur boken *Normkritisk pedagogik: makt, lärande och strategier för förändring*.

Tillfälle 3 har en uppvärmning som vi fått uppleva i körsammanhang. Huvudövningen är vår egen variant av den populära övningen ”Walk of privilege”, eller privilegievandring, som återfinns i många normkritiska metodmaterial. Vår version baserar sig på övningen ”Ett steg fram” ur BRYT! (Forum för levande historia & RFSL Ungdom, 2011) men omformulerad för att vara mer fokuserad på körer och för att väva in Hentschels (2025) tankar om överensstämmelse mellan röst och kön i körsammanhang. Flera av karaktärskorten var därför formulerade för att bryta mot denna överensstämmelse. Sedan var pausfrågan skapad av oss och i kuddfrågan formulerade vi själva en uppmaning till reflektion kring den egna körverksamheten utifrån erfarenheterna under arbetet med metodmaterialet.

5.2 Pilotstudie

Under vår utformning av materialet insåg vi att vi kunde utnyttja våra resurser som körledare att göra en pilotstudie av materialet på de två körer vi leder för att tillförlitligt kunna se hur materialet kan användas i praktiken, samt hur vi på bästa sätt hade kunnat förklara de olika övningarna. Detta skedde två månader innan metodmaterialet skickades ut och resultatet gav oss både tilltro till materialets kvalitet och gav värdefulla insikter som informerade revideringsarbetet. Resultatet var positivt, då bägge körer utförde delar av materialet och diskuterade innehållet öppensinnat.

Från dessa två tillfällen samlades ingen data in då pilotstudien utfördes med syftet att vi skulle få en uppfattning om huruvida materialet fungerade som tänkt samt att få syn på saker som kan hända när teoretiska övningar överförs till praktik och kunna förbereda respondenterna på dessa eventualiteter.

6. Forskningsmetod

I följande kapitel redogör vi för vårt val av forskningsmetod för att studera hur deltagande körer arbetat med metodmaterialet. Vår forskningsmetod innefattar både en kvantitativ- och en kvalitativ datainsamling. Detta gör vi i formen av två olika enkäter, en kvalitativ enkät som skickades till körledarna och en kvantitativ enkät i retrospektiv post-test-design (Klatt & Taylor Powell, 2005) som skickades till koristerna. Valet av en kvalitativ enkät var i övervägande mot intervjuer, men enkät kom att föredras på grund av ett antal faktorer, framför allt avsaknaden av intervjuar-effekt och tillgänglighet för respondenterna.

6.1 Studiens fokus

Studiens fokus utgörs av de upplevelser som ett antal körer haft under arbete med vårt egenskrivna metodmaterial som de genomfört under fyra veckor.

Deltagarna vars uppfattningar av arbetet med metodmaterialet studerats delas upp i två grupper: *körledare* och *korister*. Denna uppdelning görs baserat på de kategoriskt olika rollerna som dessa har i arbetet med metodmaterialet, den ena leder arbetet och den andra får uppleva det. Vi som forskare söker även olika slags data från de olika grupperna.

6.2 Metodologiska överväganden

Denna studie har både kvantitativa och kvalitativa frågeställningar och kräver därför både kvantitativa och kvalitativa datainsamling. Frågeställning 1 är ställd som en hur-fråga och behöver därför besvaras med kvalitativa data medan frågeställning 2 syftar till en mängdförändring, vilket ordinerar kvantitativa data för att besvara. Frågeställning 3 besvaras genom gemensam analys av resultaten kopplade till de två tidigare frågeställningarna.

Kvalitativ metod ger oss data i form av text som kan analyseras språkligt för att ta reda på varför något har skett eller är på ett visst sätt medan den data vi får ut av en kvantitativ metod består av siffror som går att analysera matematiskt för att påvisa om, hur mycket och/eller på vilka på förhand definierade sätt något skett eller är (Trost & Hultåker, 2016).

Vi valde att samla in körledarnas upplevelser med kvalitativa data då vi var intresserade av hur materialet använts samt vilka tankar och diskussioner som materialet gett upphov till, både mellan deltagarna och hos körledaren själv. Koristernas förändrade inställning till normkritisk pedagogik skulle sannolikt blivit svåra att sammanställa om vi gjort på samma sätt med dem bara med volymen av data vi skulle få i åtanke. Bryman (2018) menar även att risken för bortfall och enkättrötthet ökar när frågorna blir längre och mer öppna. Därför valde

vi att mäta koristernas upplevelser med kvantitativa data, vilket gav oss chans till en bredd av perspektiv på arbetet med metodmaterialet utan att få in ohanterliga mängder data.

Vi har valt att använda enkät som datainsamlingsmetod både för koristerna och körledarna, men i koristernas fall har vi valt en *retrospektiv post-test-design* (Klatt & Taylor Powell, 2005), där forskaren i kontrast till den vanliga kvantitativa studiedesignen test-retest i stället gör både pre-testet och post-testet efter utfört arbete så att respondenterna får estimerar sina svar innan interventionen som studeras utifrån samma kunskapsförutsättningar som i sina svar efter interventionen. Denna metod menar Klatt och Taylor Powell (2005) bättre kan mäta den utveckling som skett när själva utvecklingen kan bredda deltagarnas perspektiv på ämnet, så kallad *response-shift bias*. University of Wisconsin-Madison Division of Extension (2021) beskriver denna bias med exemplet om en ska mäta effekten av kommunikationsträning för unga par och i utvärderingsenkäten har med ”jag delar med mig av mina tankar och känslor med min partner” att graderas med en Likertskala (aldrig, sällan, ofta, alltid). Om en deltagare före programmet svarar ”ofta” och sedan under programmet inser hur ”att dela tankar och känslor” involverar mer än hen trott och att hen egentligen inte delar sina tankar och känslor med sin partner särskilt ofta så finns risk att hen på enkäten efter programmet svarar ”sällan” på samma fråga. På så sett kan det se ut som att träningen hade en negativ effekt på det som den ämnade utveckla. Om vi i vår studie skulle försökt mäta deltagarnas inställningar till genusnormer och normkritik före och sedan efter arbetet med metodmaterialet skulle det ökat risken för samma typ av missvisande svar. Därför mätte vi i stället, efter utfört arbete med metodmaterialet, hur de skulle skatta sin inställning till normkritik och genusnormer efter, och sedan före, arbetet.

Ett av de tyngsta argumenten för oss till att välja enkäter framför strukturerade intervjuer var att dessa inte genererar någon *intervjuareffekt*, alltså att respondenterna modifierar sina svar på grund av intervjuarens koppling till ämnet för att exempelvis vara denne till lags (Bryman, 2018). Vi såg en risk i att respondenternas svar kring metodmaterialet skulle skiftat åt det positiva hållet om vi som dess upphovspersoner skulle varit i rummet. För att få så tillförlitliga data som möjligt valde vi därför att hålla oss på avstånd. Vi har dock valt att ställa ganska många och öppna frågor i körledarnas enkät vilket Bryman (2018) varnar för en ökad risk för bortfall men tillägger också att bortfallsrisken minskar om frågorna upplevs som viktiga, vilket vi sett till att de gjorde efter tips från E. Waileth Wikström (personlig kommunikation, 12 december 2025).

Trost och Hultåker (2016) beklagar att kvantitativa studier anses bära mer vikt i vissa akademiska sammanhang, då enligt metodböcker används kvalitativa studier huvudsakligen

som förundersökning. De fortsätter att förklara hur kvalitativa studier lämpas bäst för att förstå hur människor resonerar eller reagerar. För detta ändamål ansåg vi att bägge parter kvantitativa och kvalitativa enkäter skulle ge oss inblick i hur materialet realiserats och kunna ge oss en omfattande data att förvalta.

6.3 Två metoder för datainsamling: kvantitativ och kvalitativ enkät

Nedan följer en genomgång av hur vi utformade de två enkäterna med vilka vi samlade in data till studien. Målet med enkätstudien är att få tillförlitliga data som undviker olika former av bias, så som intervjuareffekten och respons-shift-bias. Enkäten var utformad med Google Forms, och inrymde bägge enkäter som omdirigerade korister kontra körledare till rätt enkät.

6.3.1 Kvantitativ enkät – koristerna

Koristerna fick i sin enkät gradera sex olika påståenden om normkritik och genusnormer på en Likertskala (Bryman, 2018), först utefter situationen idag och sedan utefter situationen innan arbetet med metodmaterialet. Vi inkluderade även möjligheten att skriva in ett fritextsvar om där fanns något som respondenten ville dela om arbetet med metodmaterialet. I koristernas enkät definieras normbrytare som en person som bryter mot körens normer kring kön, könsuttryck och/eller sexualitet. Detta gjordes för att förenkla frågeformuleringarna och bibehålla ett fokus på normer kopplat till genus.

Bryman (2018) menar att enkäter kan liknas vid en strukturerad intervju. Deltagarna fyller själva i sina svar utan intervjuaren närvarande vilket gör den lätt att distribuera till många respondenter och kan ofta ge ärligare svar än intervjuer men stänger också möjligheten för deltagarna att ställa frågor om oklarheter uppstår. Det är därför viktigt att formuläret är självinstruerande med relevanta, enkelt formulerade och entydiga frågor (Christoffersen & Johannessen, 2015).

Vid svar som kräver gradering, med exempelvis en Likertskala, menar Christoffersen och Johannessen (2015) att minst fem värden bör erbjudas. De menar även att det inte heller verkar finnas någon större påverkanseffekt av huruvida där finns ett neutralt alternativ på skalan eller inte. Vi valde att ha med följande fem svarsalternativ i enkäten: stämmer helt, stämmer till stor del, stämmer delvis, stämmer lite, stämmer inte alls.

Koristerna i vår studie skulle svara på enkäten online via sina telefoner eller surfplattor under ordinarie repetitionstid via en länk de fått av körledaren. Detta säkerställde att rätt personer svarade på enkäten, vilket Bryman (2018) menar annars kan vara ett problem med

enkäter. Det gav även respondenterna en viss möjlighet att ställa sina eventuella frågor till körledaren om oklarheter uppstod.

6.3.2 Kvalitativ enkät – körledarna

Körledarna fick i enkäten möjlighet att skriva ner kommentarer, tankar, erfarenheter och reflektioner kring arbetet kopplat till varje övning i metodmaterialet, sammanfattande för varje tillfälle, samt slutligen sammanfattande om hela arbetet.

En fördel med enkäter över strukturerade intervjuer är att respondenterna kan fylla i när det passar dem (Bryman, 2018). Dessutom kunde de i den webbaserade enkäten spara sina utkast för att skriva färdigt i omgångar, vilket ytterligare ökade denna flexibilitet. Detta var extra viktigt för oss då körledarnas enkät innehöll flera öppna frågor som vi förutsåg skulle ta tid att besvara. Även om detta enligt Bryman (2018) ökade risken för bortfall menar han även att påminnelser brukar fungera bra för att motverka detsamma. Därför såg vi till att påminna körledarna för att få in den data vi behövde.

6.4 Design av studien

Studiens utformning har präglats av de bortfall som skett i både urval och datainsamling. Här redogör vi för hur detta gick till och hur vi kom fram till det resultat vi fått.

6.4.1 Urval

Vi har nyttjat ett bekvämlighetsurval genom att kontakta körledare som vi känner väl och som befinner sig inom miljöer dit vi har tillgång. Utöver dessa har vi även kontaktat 11 körer via email och 2 ytterligare via personlig kontakt men dessvärre kunde inga av dessa körer medverka.

Christoffersen och Johannessen (2015) menar att ett bekvämlighetsurval egentligen är det minst önskvärda, men att urvalsmetoden också måste ta hänsyn till vad som är genomförbart. Vi har i detta arbete försökt ha ett mer stratifierat urval men haft så pass svårt att rekrytera informanter att bekvämlighetsurval blivit det enda genomförbara alternativet. Vi bedömde även att metodmaterialet hade kunnat göras ännu mer allmängiltigt så att massutskick hade varit möjligt för att få en storskalig och varierad datainsamling, men i mån om tid valde vi att vara mer selektiva och utföra arbetet i mindre skala.

6.4.2 Informanter

Två amatörkörer har genomfört materialet: en liten blandad vuxenkör, Kör 1, som leds av Körledare 1 samt en något större damkör bestående av unga vuxna, Kör 2, som leds av Körledare 2.

6.4.3 Datainsamling

Kör 1 bestod av 13 aktiva korister varav 8 svarade på enkäten. I Kör 2 svarade 16 av 31 aktiva korister på enkäten. Även körledarna svarade båda på enkäten. Detta ger oss en total svarsfrekvens på cirka 57 %.

Kör 2 var tvungna att avbryta arbetet innan de kunde genomföra metodmaterialets tredje tillfälle och skickade därefter ut enkäten digitalt till sina medlemmar att göra på egen hand. Detta förklarar sannolikt det något högre bortfallet hos Kör 2 i datainsamlingen.

6.5 Analys

De kvantitativa svaren från koristerna konverterades till siffror på skalan 1–5 där hög siffra korresponderar med ett starkt instämmande med påståendet i fråga. På detta applicerade vi en univariat analys (Christoffersen & Johannessen, 2015) där vi mätte skillnaden mellan de enskilda koristernas svar på varje fråga före kontra efter arbetet med metodmaterialet. Det vi fick ut av detta var ett positivt eller negativt värde som visade hur respondenterna rört sig längs med Likertskalan. Vi räknade sedan ut den genomsnittliga förändringen på varje fråga för alla korister samt den genomsnittliga förändringen bland de som förändrade sina svar. Det sistnämnda valde vi att göra då vi misstänkte att typvärdet för förändringen skulle vara 0, alltså oförändrade åsikter, och att vi ville tydliggöra vilken förändring som skett. Ett typvärde på 0 betyder att metodmaterialet inte haft någon märkbar effekt på majoriteten av koristernas inställning gentemot normkritiskt arbete, antingen för att materialet inte fungerat som tänkt eller att koristerna redan haft med sig goda kunskaper på ämnet och därför inte tagit till sig något nytt av materialet. Vi ansåg det sistnämnda vara mest troligt då koristerna i den större av körerna i studien, Kör 2, var något yngre och då mer troliga att ha erfarenheter av normkritisk pedagogik då de varit i utbildningskontext efter begreppets instiftande och efterföljande storskaliga spridning inom svenskt utbildningsväsende (Bromseth, 2019). Vi har aktivt valt att inte fokusera på vilken faktisk nivå koristerna skattat sina instämmanden med påståendena utan endast förändringen i deras svar. Detta då vi inte såg någon relevans i en numerisk värdering av körernas förhållning till normkritiska perspektiv i och med studiens fokus på förändringen som skett till följd av arbetet med metodmaterialet.

Vi fick ganska snabbt i vår analys av vår kvantitativa data en farhåga om att något gått snett då många av koristernas svar förändrats i motsatt riktning än den vi väntat oss, vissa konsekvent på alla frågor. Vi har valt att behålla alla datapunkter oförändrade då vi inte kan utröna om eller på vilka sätt koristerna missförstått frågeformuleringarna eller enkätens format (se punkt 6.6.1 för mer djupgående diskussion om detta).

Körledarnas enkätsvar har vi båda läst igenom för att sedan göra en tematisk analys utifrån Braun & Clarke (i Bryman, 2016). Den tematiska analysen skedde genom att läsa igenom materialet och koda materialet genom en öppen kodning, som sedan utvecklats till teman som kategoriserats i diskussionskapitlet där kopplingar mellan de två körerna och litteraturen gjordes. Datan inkluderade även återgivna citat från körledarna och koristerna.

I sammanställningen av körledarnas och koristernas svar har vi letat efter svar som är liknande alternativt motsäger varandra i jämförelse mellan Kör 1 och Kör 2 för att kunna ge svar på forskningsfråga 3.

6.6 Resultatens kvalitet – en fråga om giltighet och trovärdighet

Studiens syfte ämnar undersöka till vilken grad respondenternas självuppskattade förändring efter utförandet av materialet skett. På grund av att datainsamlingen inte utfördes enligt det upplägg som var planerat så har resultatets reliabilitet och validitet äventyrats. Då kör 2 inte genomförde hela upplägget blir frågeställningen om till vilken grad av förändring som har skett inte reliabel. Eftersom de två körerna i praktiken fick två olika upplevelser innan enkäten utfördes blir då resultaten inte är likvärdigt jämförbara. Även frågan om vilka likheter och skillnader som kan utrönas blir inte jämbördig, och frågan i koristernas enkät som var menad att vara knuten till det tredje tillfället ger därför inte tillförlitliga data. Fråga 3, som var kopplat till det tredje tillfället, utforskade om huruvida en normbrytare hade kunnat känna sig välkommen i kören, och inga tydliga svar kunde utrönas. Vi kan då enbart spekulera huruvida resultatet skulle sett annorlunda ut om Kör 2 hade utfört det tredje tillfället.

Den kvalitativa data vi samlat in kan dock beskrivas som trovärdig enligt Trost och Hultåker (2016) som menar att endast kvantitativa data kan talas om i termer av reliabilitet och validitet, medan kvalitativa data bör talas om i termer om trovärdighet. De menar att detta uppnås genom ordentlig redogörelse av använd datainsamlingsmetod och diskussion av alternativ. Vi anser att den kvalitativa data vi fått ger en tydligare bild av hur metodmaterialet utförts, och då informerar vår uppfattning av den som trovärdig.

Studien kan komma i konflikt med reliabilitetaspekten *precision* som förklaras av Trost och Hultåker (2016) som hur forskaren registrerar respondenternas svar på exakt samma vis. Då tillfället som Kör 2 svarade på enkäten skedde blir detta inte standardiserat, och således inte precist. De fortsätter och beskriver ett exempel på något som kan störa reliabiliteten i formen av negationer eller krångliga ord i frågan. Vi använde negationer i fråga 1 och 2, och man kan argumentera att våra genusbegrepp kan förvirra de som inte noggrant läst ordlistan.

6.6.1 Problematisering av retrospektiva post-test-enkätens utformning

Vi fick anledning att problematisera vårt användande av retrospektiv post-test-design på den kvantitativa enkäten då vi upplevde svarstrenderna på de olika frågorna som inkonsekventa. Vi misstänker att vissa av respondenterna svarat utifrån en mer traditionell kronologisk pre-then-post mentalitet och således inverterat resultatet, alternativt tolkat att de skulle svara på pre-frågorna som de skulle ha svarat innan arbetet började i stället för utifrån deras förståelse av ämnet idag. University of Wisconsin-Madison Division of Extension (2021) menar att detta är en risk med retrospektiv post-test-design och att forskaren kan behöva förklara hur enkäten fungerar för att få tillförlitliga resultat. Vidare har vi insett att vissa av frågorna var formulerade på så sätt att det försvårade respondenternas förmåga att tolka våra enkätinstruktioner på önskat vis, vilket varken gör formuläret självinstruerande eller frågorna entydiga som Christoffersen och Johannessen (2015) menar är nödvändigt för en lyckad enkätstudie. (Vi kommer diskutera alternativa frågeformuleringar mer specifikt under punkt 8.4)

Valet att endast mäta förändring orsakade också att många av respondenterna fick ett typvärde noll, vilket vi förväntade oss. Dock kunde vi inte med säkerhet avgöra varför typvärde noll uppstått, det kan bero ett antal olika saker, exempelvis att många av respondenterna redan hade stött på vissa av dessa normkritiska perspektiv tidigare, eller att metodmaterialet inte haft en önskvärd effekt.

Skulle vi gjort denna studie igen så skulle vi sett till att ha testat den kvantitativa enkäten under pilotstudien samt frågat hur respondenterna tolkat våra frågeformuleringar och enkätinstruktioner så de inte blir tvetydiga.

6.7 Etiska överväganden

Föreliggande arbete har genomförts utifrån Vetenskapsrådets (2024) fyra grundprinciper för god forskningssed. *Tillförlitlighet*, vilket innebär att studiens resultat kan säkerställa kvalitet och kan verifieras som trovärdig vilket avspeglas i design, metod, analys och nyttjande av

resurser. *Ärlighet* som innebär att resultatet är objektivt och förhåller sig till ett öppet, rättvist, och fullständigt sätt i sin utveckling och genomförande. *Respekt* innebär att ha hänsyn för de individer som deltar eller på annat sätt bidrar till forskningsarbetet. *Ansvar* innebär att vi som utövare av forskning står för det vi producerat, från idé till färdig produkt.

Samtliga av dessa punkter har iakttagits under studien. Kopplat till tillförlitlighet kan vi exempelvis poängtera beslutet att nyttja enkätstudie för att låta respondenterna skriva deras svar hellre än att de observeras och möjligtvis misstolkas. Vi har strävat efter att vara transparanta i vår process från början till slut, även när resultaten inte varit de väntade. En ytterligare punkt att poängtera är respekt, då vi anser att vår studie har tagit hänsyn och respekt för körerna som organisationer genom att förmedla vår förfrågan om deltagande via både körledare och styrelse. På individnivå har vi även utformat våra enkätfrågor så att de inte ska upplevas kränkande av koristernas identitet.

7. Resultat

Här presenteras de resultat vi fått via våra två enkäter från två körer bestående av 26 respondenter. Den kvalitativa enkäten som besvarades av två körledare gav ett brett material utifrån deras reflektioner och återberättande citat av koristerna. De kvantitativa resultaten speglar dock inte den förväntade förändringen baserat på metodmaterialets syfte. Detta kan delvis bero på att en av körerna inte utförde alla tre tillfällen och skickade ut enkäten vid ett senare tillfälle och inte i samband med en repetition som var tänkt, samt att vi haft misstankar om att många korister missförstått formatet eller frågorna (Se punkt 6.6 för mer djupgående diskussion av detta).

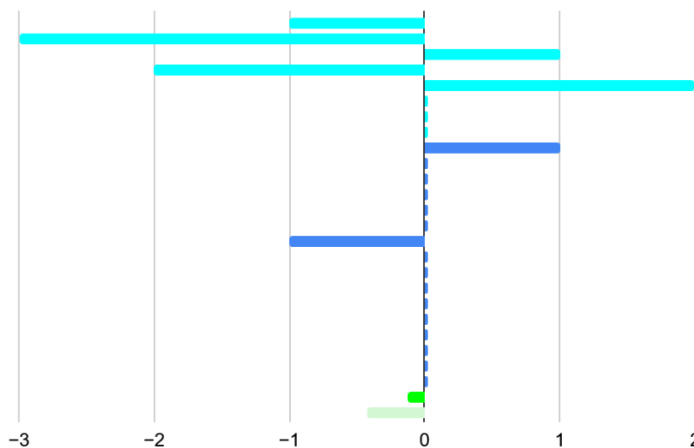
7.1 Koristernas självskattningar

Nedan presenteras diagram över förändringen i koristernas självskattning före kontra efter arbetet med metodmaterialet, alltså hur de förflyttat sig på Likertskalan. De ljusblå staplarna representerar Kör 1 medan de mörkblå representerar Kör 2. Den klargröna stapeln visar den genomsnittliga förändringen och den blekgröna den genomsnittliga förändringen bland de svar som visat på en förändring.

I koristernas enkät definieras normbrytare som en person som bryter mot körens normer kring kön, könsuttryck och/eller sexualitet. Detta gjordes för att förenkla frågeformuleringarna och bibehålla ett fokus på normer kopplat till genus.

Fråga 1 utgår ifrån den queerteoretiska grundförståelsen av förtryck: att det inte är normbrytarstatus som framkallar förtryck utan de normer och diskurser som andrafierar normbrytare (Bromseth, 2019). Vi förväntar oss därför en negativ svarstrend då påståendet inte stämmer utifrån en queerteoretisk analys, vilken metodmaterialet uttryckligen bygger på.

Fråga 1: En kör behöver inte arbeta normkritiskt om inga medlemmar är normbrytare.

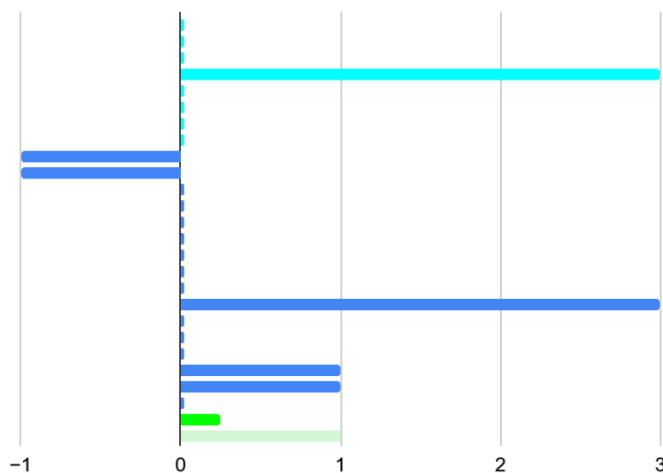

Figur 2: Förändringar bland koristernas svar på Fråga 1 före och efter arbetet med metodmaterialet.

Koristernas svar ger oss inga tydliga indikationer på den förväntade förändringen. Genomsnittsförändringen tenderar svagt åt det negativa men tre av koristerna har samtidigt svarat att påståendet stämmer mer efter än före, vilket kan indikera att materialet gett dessa korister en syn på normkritiskt arbete som mindre viktigt. Totalt var 17 svar oförändrade.

Fråga 2 var formulerad för att mäta insikten om normers osynliga påverkan på alla människor. Den riktas framför allt till de personer som själva är normpersoner för att söka insikten om att de, trots att de anses vara genusmässigt 'normala' av omvärlden, också påverkas av genusnormer. Vi är här ute efter en positiv förändring, vilket vi tolkar som ökad medvetenhet om genusnormers mekanismer.

Fråga 2: Jag tror att genusnormer påverkar även de som inte är normbrytare.

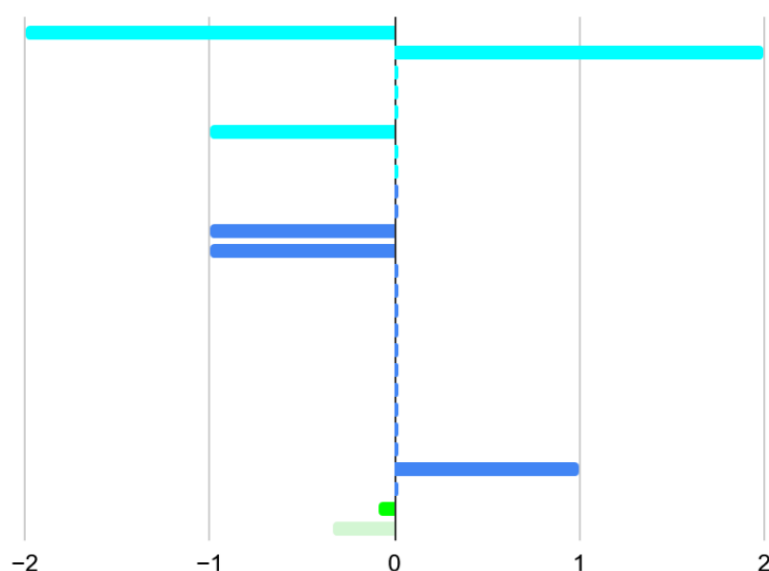

Figur 3: Förändringar bland koristernas svar på Fråga 2 före och efter arbetet med metodmaterialet.

Här kan vi se en positiv trend bland de som förändrat sina svar där två koristers medvetenhet haft en starkt positiv förändring. Genomsnittsförändringen var här störst bland alla frågorna med 0,25 steg på Likertskalan. Totalt var 18 svar oförändrade, denna fråga var den enda där Kör 1 hade högre andel typsvar jämfört med Kör 2.

Fråga 3 var tänkt att mäta hur mycket mer välkomna koristerna uppskattar att normbrytare skulle känna sig med den ökade medvetenheten om normer som vi hoppades gruppen skulle ha efter arbetet med metodmaterialet. Tanken var att en positiv förändring här skulle spegla en ökad tolerans för normbrytare inom gruppen.

Fråga 3: Jag tror att en normbrytare hade kunnat känna sig välkommen i vår kör.

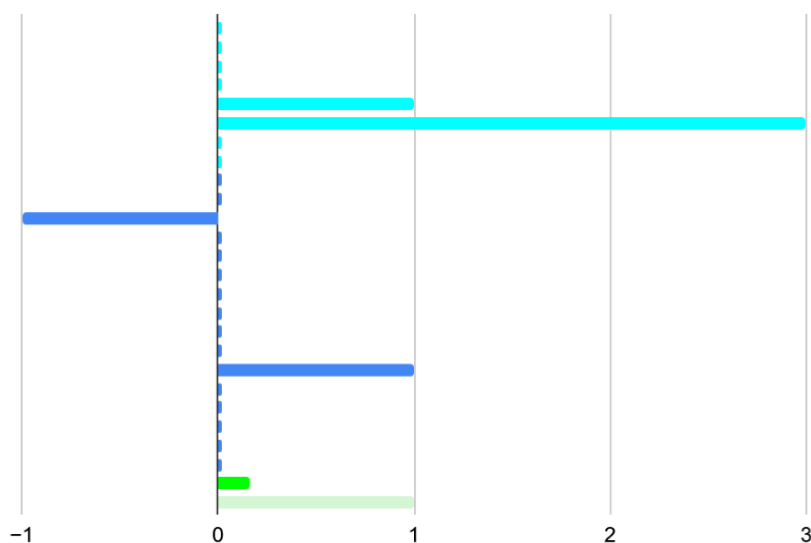

Figur 1: Förändringar bland koristernas svar på Fråga 3 före och efter arbetet med metodmaterialet.

Denna fråga gav inga tydliga svar. Genomsnittsförändringen tenderar mycket svagt negativ men inte tillräckligt för att kunna dra några slutsatser. Totalt var 18 svar oförändrade.

Fråga 4 utgör en generell skattning av koristernas inställning till normkritiskt arbete.

Fråga 4: Jag ser ett värde i att arbeta normkritiskt.

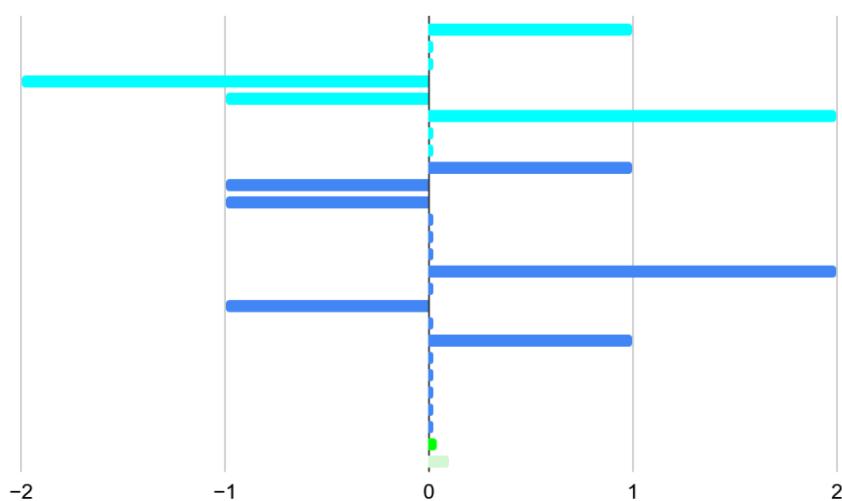

Figur 2: Förändringar bland koristernas svar på Fråga 4 före och efter arbetet med metodmaterialet.

Denna fråga hade den mest entydigt positiva trenden, även om där är få korister vars åsikter verkar förändrats. Detta tyder på att arbetet med metodmaterialet gjort tre korister tydligt mer villiga att arbeta normkritiskt. Totalt var 20 svar oförändrade.

Fråga 5 var tänkt att uppskatta koristernas förmåga och villighet att omsätta ett normkritiskt förhållningssätt i praktiken när de efter arbetet med materialet förhoppningsvis fått utökade kunskaper om vad detta innebär.

Fråga 5: Jag bidrar till att granska körens verksamhet med ett normkritiskt förhållningssätt.

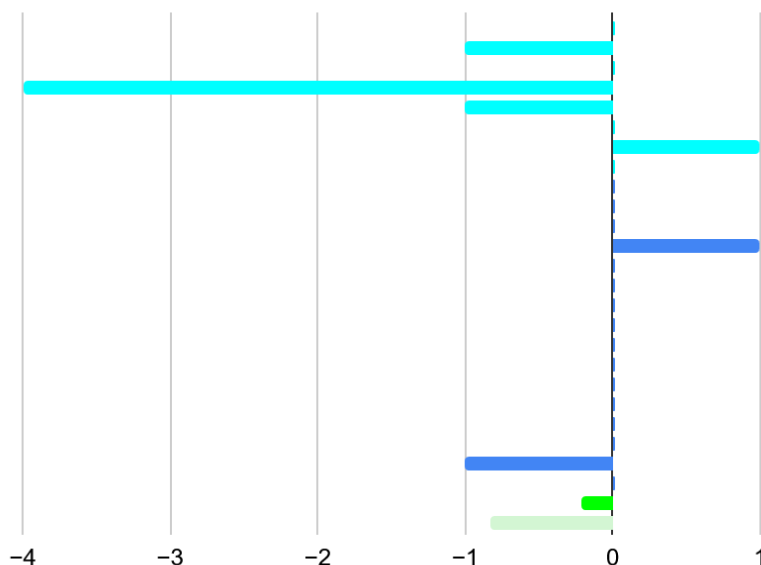

Figur 3: Förändringar bland koristernas svar på Fråga 5 före och efter arbetet med metodmaterialet.

Denna fråga gav heller inte någon särskild klarhet, trenden är negligerbart positiv. Samtidigt har många korister skattat sin inställning som förändrad. Totalt var 14 svar oförändrade.

Fråga 6 var ämnad att belysa hur genusnormer påverkar vilka sociala processer som en grupp genomgår och på vilka sätt. Tanken var att en positiv förändring skulle indikerat en ökad medvetenhet om genusnormers påverkan på kören som en social enhet.

Fråga 6: Jag kan se att genusnormer har satt prägel på körens sociala klimat.

Figur 7: Förändringar bland koristernas svar på Fråga 6 före och efter arbetet med metodmaterialet.

Med undantag av ett avstickande starkt negativ förändring hos en korist så är resultatet mycket oklart och ger inte några starka indikationer att arbetet med metodmaterialet en ökad medvetenhet om genusnormers inverkan på en grups sociala klimat. Totalt var 18 svar oförändrade.

Vi gav koristerna möjlighet att svara i fritext som en sista fråga med formuleringen ”Finns det något du skulle vilja dela med dig av som inte kommit upp i diskussioner under arbetet?” Två korister uttryckte att de ansåg studiens ämne vara viktigt, medan en annan svarade:

Jag var bara med på delar av materialet. Men jag var inte helt bekväm i att sätta på papper vilka normer/identitet jag har under ett körrep. Inte för att inte kören hade haft några problem [sic] med det utan för att jag själv inte är säker på hur jag vill identifiera mig på alla aspekter och [det] var inte vad jag ville ha ut av ett körrep den gången. (Korist ur Kör 2)

Koristen refererar här till ett obehag kring huvudövningen under tillfälle 1, Social identity wheel. Detta kan antingen bero på att koristen ser sig själv som normbrytare men inte vet exakt vilka ord hen vill använda ännu, alternativt ser koristen sig som normativ och är van att bli sedd som 'normal' och inte behöva sätta epitetet på sig själv på det sätt som normbrytare tvingas göra.

7.2 Körledarnas återberättelser

Körledarna uttryckte generellt en positivitet till materialet. De observerade gemensamma nämnare i metodmaterialets övningar med deras egna övningar i uppvärmningssyfte.

Körledarna kunde även moderera diskussion och sammanfatta körens översiktliga uppfattning av en uppgift som de sedan sammanställde i den kvalitativa enkäten. Återkopplingen på kuddfrågorna som koristerna skulle reflektera över hemma var dock svårare, då ingen tid avsattes för att diskutera detta under repetitionstillfällena. Körledare 1 förde även anteckningar på citat som koristerna sade och delgav dem i enkäten.

7.2.1 Tillfälle 1 – Medvetandegör positionalitet

Första tillfället var utformat med utgångspunkt i självidentifiering av sångarnas relationer till olika normer, men bestod även av ordinarie sångliga övningar som upplevdes bekanta. Bägge körledare svarar positivt på första övningen, Att se och bli sedd, med svar så som "Bra för min grupp, och bra för grupper generellt" (Körledare 2) och "Min kör är så van vid att göra denna typ av övningar, så det var ingen som kunde märka av att det faktiskt var en övning" (Körledare 1). Dessa svar bekräftar att dessa övningar inte är utanför ramen av vad körerna vanligtvis sysslar med, dock var självidentifikation av normer något som var ovant.

Under övningen Social identity wheel skriver Körledare 1 att "Denna var svår - det väcktes starka känslor. Några tyckte det var jobbigt att dela in sig själva i dessa kategorier." Vidare delar Körledare 1 med sig av ett antal kommentarer som koristerna gav, exempelvis "Även om vi inte sitter i dessa kategorier så kanske man är medveten om att man är vit - sen är frågan hur mycket man tänker på det." Koristen reflekterar över att ras kan anses vara en tillhörighet men kan vara svår att avgöra hur normativt det är i relation till hur mycket det inverkar på ens status i samhället. Detta kan ses i relation till citatet från en annan korist "Identifiera är ett svårt ord. Det är ett aktivt ställningstagande." Det ställningstagande en gör för att etablera sin identitet kan vara en svår uppgift för de som är bekväma inom de normer de befinner sig i. En annan korist delar med sig att "Om detta hade varit för 45 år sedan hade man inte kunnat erkänna att man har en mental disability till exempel, särskilt inte som

medelålders man.” En korist observerar att ”[s]junger man i kör vill man kasta av sig det här vanliga som jobb osv, det är skönt att släppa alla dessa saker när man kommer till körrepetitioner”, en aktivitet kan upplevas som att den avskärmar individen från de vardagliga normerna och kan då ses som en flykt från externa påtryck. Ytterligare kommentarer löd ”Jag tycker det vore enklare att inte tala om identitet utan vilken grupp man tillhör”, och ”För några år sedan hade jag tänkt mer på olika kategorier på människor, det gör jag inte längre.” Dessa två kommentarer om hur man sorterar sig själv och andra människor är ett tydligt avfärdande av att betrakta människor med förutfattade meningar. ”Det beror mycket på vilken miljö man rör sig på i vardagen” berättar en korist, som förmodligen menar vilka typer av självidentifiering som uppstår beroende på individens sammanhang.

Körledare 2 delar följande kring övningen Social identity wheel:

Detta var en stor ögonöppnare för en del av kören, speciellt de som såg sig själva som väldigt normativa. De som hade ett mer icke-normativt hjul upplevde jag också som mer medvetna. De har mer vana att se andra saker än de som följer normen, tror jag. Det var inte oväntat. Det som var oväntat var [att] det fanns ett visst motstånd från de som är mer normföljande. Diskussionerna tydliggjorde en diskrepans inom kören som jag inte sett så tydligt innan, i fråga om acceptans för varandra/andra som är olika. Liksom att det fanns en liten rädsla hos några få individer för det som är okänt. De flesta mötte mina förväntningar i öppenhet. (Körledare 2)

Övningen veckor ha gett nya insikter till både körledaren och koristerna. Körledare 2 belyser att hen såg ett visst motstånd mot övningen bland de korister som var mer normativa och anade även att det fanns en viss underliggande rädsla för det okända hos några i gruppen.

Körledare 2 ger respons kring kuddfrågan att det är svårt att veta om den genomfördes då det inte fanns tid för återkoppling men ”var en intressant uppgift, som jag gjort mycket tidigare i teaterkurser och skrivarkurser. Väldigt användbar på många sätt.” Denna uppgift innefattade att koristerna skulle föreställa sig en förutfattad mening om en okänd person och sedan tänka sig en omvänd föreställning, vilket förklarar likheten med skrivande och teater, och detta är svårt att bekräfta om koristerna gjort då det är en helt intern process.

Sammanfattande av första tillfället beskriver Körledare 1 att ”Det var blandad kompott - uppvärmningen gick utmärkt och övningen var svårare men väckte många intressanta tankar.” Detta visar att medvetenheten kring den egna situationen kan vara utmanande att observera och kan leda till obehag.

7.2.2 Tillfälle 2 – Synliggör normer

Andra tillfället var designat med fokus på att synliggöra gruppens normer. Övningen Klang och samsjungdhet beskrivs av Körledare 1 som "Rolig övning! Koristerna är vana vid att leka med klang på det här sättet och det hände spännande grejar [sic]." Körledare 2 var mån om att fortsätta med ett antal av övningarna även efter studien och beskrev att "Denna övning togs emot mycket väl, och vi har fortsatt använda den även efter, då det blev så konkret för många av sångarna vad det är vi håller på med och på vilket sätt det ska kännas och låta osv." Klang som gemensamt uttryck är något som körer utnyttjar med olika metoder.

Kopplat till övningen Sjunga i karaktärer fortsätter Körledare 2 "Det var en övning som skapade mycket skratt, men som också tydliggjorde "våra egna förutfattade meningar" [sic] som en sångare uttryckte det. Den är också effektiv i ett klang-perspektiv." Körledare 1 uttrycker följande om samma övning:

Roligt! Det kom exempelvis fram att koristerna låtsades vara olika kön beroende på vilken karaktär de var. Fotbollsspelaren exempelvis låtsades ALLA vara killar och popstjärnan låtsades alla vara kvinnor. Det blev en intressant diskussion om hur man gör antaganden om kön. (Körledare 1)

Körledarna sammanfattar här i princip de effekter som övningen var tänkt att ha, en övning som både är rolig och tydliggör hur normer fungerar. En av koristerna i Kör 1 anmärkte att "[j]ag tror baryton blev lite mer styrande för hela kören - titta så de pratar och tar plats nu!". Hen menade då på att när de skulle sjunga som fotbollsspelare tog barytonstämman förhållandevis stor plats, både under och efter övningen.

I pausfrågan om betydelsen av stämman för självidentiteten svarade Körledare 1 "[o]lika - de som någon gång bytt stämma i kören säger att de sjunger sin stämma, de som inte gjort det säger att de är sin stämma." Körledare 1 tillägger att "[u]ngefär en tredjedel säger att de är sin stämma, resten att de sjunger sin stämma." Denna fråga om identifiering visar för Körledare 1 att de som är medvetna om att de sjungit olika stämmor inte har lika stark koppling till stämbenämningen som identitetsmarkör. Körledare 2 svarar liknande "Här var det väldigt tydligt att stämman spelar en stor roll för många av körsångarna. För några är man "körsångare" [sic], men många "är" [sic] sin stämma. Det var fina diskussioner kring detta och jag kommer nog, när det är möjligt omfångsmässigt, prova att kasta runt alla stämmorna lite till hösten." Detta visar att inte alla korister i Kör 2 har ett statiskt förhållningssätt till sin stämtillhörighet.

Kuddfrågan fick samma problematik som tidigare nämnt och Körledare 2 att ”några tyckte det var jobbigt med ”läxa” [sic]”. Detta eftersom koristerna ombads söka upp diskrimineringsgrunderna på egen hand.

Sammanfattande för det andra tillfället beskrev körledare 1 att ”[a]lla tyckte det var spännande att det finns normer kring dessa roller man tar sig an utan att tänka på det.” Körledare 2 delade mig sig att ”[d]etta var ett jättefint tillfälle. Fina diskussioner och bra material. Det gav mycket som vi kan använda igen och som kören upplevde som bra och effektivt.” Då Körledare 2 uttryckt att det varit användbara övningar sångligt så tolkar vi att det var just dessa som kommer att användas igen.

7.2.3 Tillfälle 3 – Normbrytarens perspektiv

Det tredje tillfället utfördes endast av Kör 1, då Kör 2 fick förhinder på grund av externa faktorer.

Körledare 1 säger om övningen Statusvimmel att ”[v]issa tyckte det var obehagligt, det var kul med ögonkontakt men när folk hade låg status var det svårt att få kontakt.” Detta ger en tydlig bild om hur denna kör förmedlade en uppfattad underlägsenhet.

Under övningen Privilegievandring berättar Körledare 1 att ”[d]et var tråkigt att stå kvar när alla andra gick fram var konsensus från koristerna. Även att det var svårt att leva sig in i en annan roll, men [jag] inser att det inte är så lätt att vara i någon annans skor.” Körledare 1 delger en korists uppfattning att ”[a]lla gick fram ganska långt men det var uppenbarligen stor skillnad ändå” vilket vi tolkar visar på övningens förmåga att belysa hur olika personer bemöter och navigerar olika normer.

Den sista övningen som Körledare 1 berättar om är att analysera körbilder, där berättar hen att ”Det var olika vilken kör som tilltalade olika korister, men det väckte en diskussion om hur vi ser ut utåt och vilka sorters människor som söker sig och inte söker sig till vår kör.” Koristerna fick i denna övning tänka huruvida de relaterade sin egen sångverksamhet med andra körer, utifrån deras observationer av bilder.

7.2.4 Körledarnas sammanfattande kommentarer

Körledarna fick svara på en enkätfråga huruvida materialet gick att integrera i deras körverksamhet på skala av 1 – 5, där 1 innebär stämmer inte alls, och 5 stämmer helt. Körledare 1 svarade 4, och Körledare 2 svarade 3.

Avslutningsvis frågades körledarna om de har annat att tillägga, samt hur de hade reviderat materialet om de skrivit det själva. Körledare 2 förklarar i delen om övriga reflektioner att ”Vissa saker har varit lätta, alla diskussioner har varit mer onaturliga att få in eftersom vi inte

diskuterar så mycket under effektiv reptid normalt.” Då vår studie undersöker en aspekt av det sociala som innefattas i körsammanhanget blir det en rimlig följd att diskussioner om normer inte uppstår naturligt inom aktiviteten kör, då det är underförstått att sången ska stå i fokus. På frågan om på vilka sätt körledarna skulle vilja se metodmaterialet revideras svarar Körledare 2 följande:

Jag hade nog minskat lite på diskussionerna och haft mer konkreta övningar som de i tillfälle två som är ögonöppnare utan att man nödvändigtvis måste sätta ord på det. [T]yp "reflektera själv över vilka förutfattade meningar jag själv har som gör att jag sjöng just så här nu" [sic] istället för [att] diskutera i grupp. Medvetenheten är ju målet och jag tror att det kan uppnås så ändå.”

Diskussioner kan hindra flödet av repetitionsarbete som körer ofta ägnar majoriteten av sin tid åt, och Körledare 2 menar att det finns mer effektiva sätt att uppnå normmedvetenhet på.

7.3 Jämförelser mellan Kör 1 och 2

Trots att vår kvantitativa data från Fråga 6 inte gett någon indikation om ökad förståelse kring genusnormers påverkan på gruppens sociala klimat ger fritextsvaren från körledarna oss en annan bild av resultatet. Här menar Körledare 1 att övningen Sjunga i karaktärer under tillfälle 2 gav upphov till givande diskussioner kring hur alla i gruppen gjort exakt samma könsmissiga antaganden. ”[När de sjöng som] [f]otbollsspelaren exempelvis låtsades ALLA vara killar och popstjärnan låtsades alla vara kvinnor. Det blev en intressant diskussion om hur man gör antaganden om kön” (Körledare 1). En koppling kan även göras till Körledare 2 som skriver att ”Det var en övning som skapade mycket skratt, men som också tydliggjorde ”våra egna förutfattade meningar” [sic] som en sångare uttryckte det.” Vi tolkar användandet av begreppet förutfattade meningar som att deras antaganden om karaktärerna stämde till viss del överens mellan de två körerna och följde rådande genusnormer.

Typvärdet för förändringen i den kvantitativa enkäten var 0 på alla frågor, och 7 av 24 eller 29 % av koristerna (dessa utgjorde 12,5 % av Kör 1 och 33,33 % av Kör 2) har inte visat någon förändring alls i sina svar. Andelen svar som låg på typvärdet var högre i Kör 2 jämfört med Kör 1 på alla frågor utom Fråga 5.

Det står tydligt att båda körerna hade liknande upplevelser av flera övningar. Båda körerna gav uttryck för att övningen Social identity wheel bemöttes med motstånd från vissa korister och övningen Sjunga i karaktärer medvetandegjorde koristernas förutfattade meningar kring genus. Båda körledarna beskrev även sammanfattningsvis en ovana hos gruppen att diskutera sin praktik i helgrupp under repetitioner.

8. Diskussion

I följande kapitel bearbetas resultatet genom kopplingar till litteraturen och teorierna som redovisats i kapitel 3 och 4. Vi problematiserar även vår kvantitativa datainsamlingsmetod. Det kvalitativa underlaget som Körledare 1 och 2 har bidragit med står till grund för en stor del av diskussionen, även kommentarer från korister i Kör 1.

Vår misstanke om att Kör 2 skulle ha högre andel kvantitativa svar med förändring 0 verkar stämma. På nästan alla frågor har Kör 2 större andel svar 0 jämfört med Kör 1. Även andelen korister som svarat oförändrat på alla frågor följer denna trend med 12,5 % korister med oförändrade svar i Kör 1 och 37,5 % i Kör 2. Det står dock oklart hur stor andel av detta är på grund av en vana vid normkritisk pedagogik kontra att inte ha fått ta del av alla övningarna i metodmaterialet.

8.1 Normrelaterade grupprocesser

Körledare 2 observerade ett visst motstånd hos vissa korister om att identifiera sig i övningen Social identity wheel, då hen beskriver dem som de mer normföljande. Detta kan ses som en ovilja att utmana sin position den sociala hierarkin som etableras i en grupp (Tajfel & Turner, 1979). Att bli bedd att identifiera sig själv kan sätta individen i en sårbar situation om de betraktar sig som normativa, då uppfattningen kan bli kontrasterad av de avvikelser som de observerar om sig själva jämt emot en uppfattad norm. Den personliga själv-kategoriseringen att uppleva sig själv som unik finns även inom de som räknar sig själva som en del av in-gruppen (Turner & Oakes, 1986). Koristerna i Kör 1 ansåg också att det var utmanande, med citat så som "Även om vi inte sitter i dessa kategorier så kanske man är medveten om att man är vit - sen är frågan hur mycket man tänker på det." Denna tillhörighet har inte samma tyngd som den har i andra länder, så som U.S.A, där uppdelningar baserat på ras är mer kodifierat än i Sverige. Då vår mall för Social identity wheel ursprungligen gjordes av en amerikansk organisation så finns här en skillnad i hur ras betraktas som något man ofta identifierar sig med.

I citatet om att "[d]et beror mycket på vilken miljö man rör sig på i vardagen" från en korist i Kör 1 kan man se samband med kommentaren från Körledare 2 att "de som någon gång bytt stämman i kören säger att de sjunger sin stämman, de som inte gjort det säger att de är sin stämman" då den situation en person är van vid färgar deras upplevelse av sitt identifierande och återger vad deras syn på norm egentligen innebär. Körer har ett strukturellt särskiljande av stämmorna som är en form av intergrupp gruppering där de interpersonella

relationerna (Tajfel & Turner, 1979) inte styr hur stämmorna interagerar med varandra, utan vad deras kontext i det körsammanhanget bidrar med. Samtidigt existerar de interpersonellt till varandra och etablerar relationer utanför det sångliga som kan informera deras uppfattning av stämman som grupp och skapa förutfattade meningar.

I Kör 1 uppstod även andra frågor kring Social identity wheel som handlade om hur man sorterar sig själv och andra människor i grupper eller kategorier. Citaten ”Jag tycker det vore enklare att inte tala om identitet utan vilken grupp man tillhör” och ”För några år sedan hade jag tänkt mer på olika kategorier på människor, det gör jag inte längre” pekar på ett ifrågasättande av externa kategoriseringar som appliceras på människor som är olika från en själv (Jenkins, 2014). Just dikotomin av att gruppen, som en tillhörighet som är självvald, och kategori, som placeras på andra, bidrar till en reflektion på den egna tillhörigheten för dessa korister. De upplever som att de då blir placerade i grupper som de själva inte har valt.

En korist i Kör 1 noterade att barytonstämman blev väldigt högljudd när de skulle sjunga som fotbollsspelare. Även om vi inte med säkerhet kan beskriva dessa individuella baritängers könsidentitet kan vi utefter en normativ begreppsapparat se normerna som förklarar deras agerande. Manliga sångare i icke-könsseparatistiska körer kan idag ofta ses som den Andre (Bromseth, 2019), medan de på en fotbollsarena verkligen är en del av ett innanförskap. Vi tolkar att detta är anledningen till att baritängerna tog mer plats under detta moment, eftersom de gavs utrymme leva ut normer om hur en ska vara som man, så som att sjunga bröligt och ta mycket plats. Detta hade kunnat användas som utgångspunkt för en fördjupad diskussion kring mansnormer och deras restriktiva natur.

8.2 Metodmaterialets effekter

I fritextsvaret från en korist i Kör 2 beskrivs ett obehag relaterat till övningen Social identity wheel från tillfälle 1, vi tolkar detta som en upplevd kunskapskris (Bromseth, 2019) relaterat till koristen plötsligt synliga privilegier. Vi uppfattar att Körledare 2 bekräftar denna tolkning när hen beskriver att de mer normativa koristerna var de som uttryckte motstånd under övningen, men att de deltog i diskussionerna och följde körledarens instruktioner. Vi vill mena på att denna situation belyser vikten av körledarens centrala roll i att ta vara på misstagsmöjligheten, som Björkman (2019) kallar det, som denna typ av situation kan generera.

Båda körledarna har delat med sig av upplevelser från övningen Sjunga i karaktärer från tillfälle 2 som tyder på positiv respons från koristerna. Körledare 2 uttrycker att övningen gav upphov till mycket skratt och Körledare 1 beskrev den som ”rolig”, som att efterföljande

diskussion blev ”intressant”, och beskriver tillfälle två i sin helhet som ”spännande”. Dessa starkt positiva upplevelser tolkar vi kunnat hända just för att övningen följer A. Myllenberg (personlig kommunikation, 12 jan 2026) råd om att medvetandegörande övningar inte ska peka ut individers förutfattade meningar utan hålla fokuset på normerna och gruppen. Resultatet visar även på övningens användbarhet utefter Settings (i Vinthagen, 2014) tankar kring att förändringsarbete måste vara lustfyllt för att vara hållbart i längden.

I citatet ”om detta hade varit för 45 år sedan hade man inte kunnat erkänna mental disability [...] som medelålders man” (korist i Kör 1), använder sig koristen av en av queerteorins viktigaste verktyg för att bevisa att normer är föränderliga: att visa på hur de har förändrats genom historien (Ambjörnsson, 2016). Vi tolkar kommentaren som ett tecken på just det normkritiska förhållningssätt som metodmaterialet är skrivet för att utveckla.

När Körledare 2 uttrycker att uppvärmningen från tillfälle 2, Klang och samsjungdhet, upplevdes högst värdefull för koristernas förståelse av ämnet tolkar vi det som att den normkritiska ansats som övningen har, alltså att luska fram vad som oreflekterat anses ’normalt’ (Vinthagen, 2014), gav koristerna större möjlighet att utöva normkreativitet och testa på nya klangliga nyanser.

8.3 Perspektiv på inkluderingsarbete

Trots flertalet kommentarer i båda enkäterna om hur viktigt ämnet inkludering, och detta arbete specifikt, är kan vi i vår data se tendenser till motstående värderingar. Körerna uttryckte att de upplevde övningen Social identity wheel som svår eller jobbig. Kommentaren ”Sjunger man i kör vill man kasta av sig det här vanliga som jobb osv, det är skönt att släppa alla dessa saker när man kommer till körrepetitioner” från en korist i Kör 1 samt fritextsvaret från en korist i Kör 2 om att övningen orsakat ett obehag som inte var ”[...] det jag ville ha ut av ett körrep den gången” ger båda uttryck för en liknande inställning till normmedvetenhet i sammanhanget kör som respondenterna i MacGregor och Pitts (2025) studie, som ansåg att en inkluderingspolicy i kören var onödig, alternativt inte förstod varför det skulle behövas. Båda körledarna har även uttryckt att det var ovant att diskutera saker som inte rör sången, så som genusfrågor, under repetitionstid. Alla dessa utlåtanden positionerar körsång och normkritik som att de inte har särskilt mycket med varandra att göra. Samtidigt utgör dessa åsikter ett tolkningsföreträde (Bromseth, 2019) där normer antas inte ha någon negativ effekt då dessa, förmodat normföljande, personer inte märker av dem. Vi anser att denna inställning i längden leder till en medveten okunskap om normer, något som Sedgwick (1994) varnar kan bli ett maktmedel för att vidmakthålla exkluderande sociala strukturer.

Det förslag till revidering av metodmaterialet som Körledare 2 ger är att minska på gruppdiskussionerna till förmån för individuell reflektion då "[m]edvetenheten är ju målet och jag tror att det kan uppnås så ändå." Detta ger uttryck för den nyliberala omformuleringen av målet med normkritisk pedagogik som Björkman och Bromseth (2019) beskriver, då "medvetenhet" kan ses som något som individer ska kunna uppnå och situerar därigenom problemet inom koristerna. Detta står i stark kontrast till Björkman och Bromseths (2019) slutsats att normkritisk pedagogik handlar om "processinriktad reflektion, inte resultatnriktad produktion" (s. 30). Dock är det förståeligt att en körledares perspektiv grundas i deras yrkesroll, då att uppmana till diskussion inte vanligtvis innefattas i körledarens uttalade uppgifter. Trots att den processinriktade reflektionen väger tyngre för den normkritiska pedagogiken så har körledaren möjlighet att belysa normer utifrån det format som kören jobbar inom.

8.4 Retrospektiv post-test-design – insikter

När vi började sammanställa den kvantitativa data vi fått förstod vi att det hade uppstått ett antal problem i både formulering och tydlighet. University of Wisconsin-Madison Division of Extension (2021) beskriver att forskaren bör formulera sig tydligt till respondenterna om hur en enkät i retrospektiv post-test-design skall svaras på enligt forskarens avsikter. I efterhand insåg vi att frågorna var formulerade i presens men ändå skulle appliceras på något som skett vid ett tidigare skeende. Förvirring kan även ha uppstått om huruvida det var en värderingsfråga eller en fråga om respondentens handling.

Fråga 1, "En kör behöver inte jobba normkritiskt om inga medlemmar är normbrytare", var formulerat med två negationer. Trost och Hultåker (2016) menar att negationer lätt kan förvirra respondenterna och bör därför undvikas. Frågan behöver vara formulerad med åtminstone en negation för att fungera som tänkt men skulle istället kunna lyda "En kör bör arbeta normkritiskt även om inga medlemmar är normbrytare".

Formuleringen av Fråga 3, "Jag tror att normbrytare hade kunnat känna sig välkomna i vår kör", har vi i efterhand insett inbjuder till att svara på pre-frågan som en skulle ha svarat innan arbetet med metodmaterialet i stället för utifrån den kunskap en har idag. Att ta bort "jag tror att" ur frågeformuleringen hade gjort det lättare för respondenterna att tolka frågan och svara utifrån önskvärt perspektiv.

På Fråga 5 har mycket förändring skett men det är oklart vilken sorts förändring som menas och av vilka korister. Denna fråga är den enda som åsyftar handlingsmönster och inte värderingar. Detta kan ha bidragit till förvirringen kring vilket perspektiv som respondenterna

skulle svara utifrån på pre-frågan, alltså om det var hur de skulle svarat innan arbetet med metodmaterialet eller deras nuvarande uppskattning av hur de agerade innan arbetet med metodmaterialet som efterfrågades.

Formuleringen av Fråga 6, ”Jag kan se att genusnormer har satt prägel på körens sociala klimat”, har vi också insett blev förvirrande för respondenterna då den efterfrågar hur de skulle svarat före kontra efter arbetet med metodmaterialet, vilket är tvärt emot det som efterfrågats i övriga frågor samt av enkäten i sin helhet. Vi tror inte att denna fråga går att formulera om för att komma runt detta och skulle ta bort den om vi hade möjlighet att göra studien igen.

Vi ser positivt på att använda mixed methods för denna typ av studie då det med endast kvantitativa data inte går att tolka in varför en viss förändring skett. Vi kan av samma anledning problematisera vår metod av analys, där enbart förändringen räknas som underlag till studien. Det absoluta värde som kan vara oförändrat med en positiv uppfattning kan indikera att koristen redan var medveten om det som frågan avser, och att det är anledningen till att arbetet med metodmaterialet inte orsakat någon förändring.

9. Slutsatser

Sammanfattningsvis har vi sett i den här studien att metodmaterialet har alstrat intressanta diskussioner, men att våra kvantitativa mätningar av dess effekt ger inkonklusiva resultat.

För att återknyta till vår första forskningsfråga, ”Hur beskriver olika körledare sitt arbete med metodmaterialet och hur det har integrerats i verksamhet? Vilka synpunkter och uppfattningar ger de uttryck för?” kan vi säga att båda körledarna i studien haft en generellt positiv inställning till metodmaterialet. De har hittat övningar som antingen belyst körens interna normer, kunskapsluckor i deras egen uppfattning om sina korister, eller varit användbara till den grad att de kommer använda dem igen. Körledare 2 uttrycker en önskan att gruppdiskussioner bör användas i något mindre utsträckning i eventuella framtida revideringar. Materialet verkar ha gått ganska bra att inkorporera i körens ordinarie verksamhet utan att ta upp för mycket tid.

Vår andra forskningsfråga, ”Till vilken grad uppskattar deltagarna att deras tankar och attityder kring genusnormer och normkritiskt arbete förändrats efter att ha jobbat med metodmaterialet?”, har vi inte fått lika tydliga svar på. På vissa punkter, såsom inställning gentemot normkritiskt arbete, verkar vissa korister ha fått en mer positiv inställning. På många frågor är dock förändringen inkonsekvent och det står oklart om detta beror på enkätens tillkortakommanden, motstånd till följd av kunskapskriser (Bromseth, 2019), eller något annat. Genomgående är dock att många korister inte förändrat sina åsikter något märkbart. Vi kan bara spekulera i huruvida resultatet skulle sett annorlunda ut om även Kör 2 hade genomfört metodmaterialets tredje tillfälle.

Kopplat till tredje forskningsfrågan, ”Vilka likheter och skillnader kan utrönas i hur olika körer har upplevt och påverkats av arbetet med metodmaterialet?”, inkluderar likheterna en övning att ha gruppdiskussioner under repetitioner, föreställningar om tvåkönsnormativa tolkningar, och vissa tecken på ovilja till förändring trots uttryckta värderingar om att arbetet är värdefullt. Enda skillnader som kan utrönas är att den något yngre av körerna, Kör 2, rapporterade mindre attitydförändring än Kör 1. Huruvida detta berodde på högre familjaritet med normkritisk pedagogik eller för att Kör 2 inte genomförde metodmaterialets sista tillfälle är oklart.

Vi anser att datainsamlingsmetoden enkät i retrospektiv post-test-design bör utforskas vidare. Det finns oss veterligen inte några studier inom normkritisk pedagogik som använder sig av kvantitativa data och vi tror att detta till någon del beror på svårigheterna i att få tillförlitliga data. Här tror vi att en enkät i retrospektiv post-test-design hade kunnat vara

värdefullt. Körledarna och flera korister har gett uttryck för behovet av denna typ av studie och vi tror att normkritisk pedagogik för körer har potential att skapa mer inkluderande körer, men mer forskning behövs för att komma fram till hur det görs på bästa sätt.

9.1 Implikationer för musiklärare och körledare

Flera av övningarna har körledarna uttryckt som värdefulla i sin praktik. Om dessa är något som andra musiklärare skulle ha nytta av på liknande vis rekommenderar vi att läsa igenom övningen i metodmaterialet och pröva den med sin kör eller klass. Normkritisk pedagogik ska utgöras av processinriktad reflektion (Björkman & Bromseth, 2019) och vi med våra erfarenheter som körledare tror att många körer skulle kunna få ut givande diskussioner från övningarna i metodmaterialet.

Det som kan observeras utifrån studiens resultat är att körer kommer möta normkritiska övningar med olika inställningar, men att frågor som inte pekar ut en individs föruppfattade meningar inom ämnet har visat mer positiva resultat och kan till och med upplevas roliga (Vinthagen, 2014). Ett exempel på detta i vårt metodmaterial kan ses i resultaten kopplat till övningen Sjunga i karaktärer från tillfälle 2.

Vi vill starkt understryka behovet av normkritisk pedagogik för körer då vi menar att ett queerteoretiskt perspektiv på normer och avvikelser är nödvändigt för att kunna utforma inkluderande körer. Det sociala ansvaret för inkludering av normbrytare i körer delas av samtliga involverade men vi menar att körpedagogen blir extra viktig då denne har en normerande makt över situationen och således kan vidta åtgärder för att inkludera alla, exempelvis genom hens hantering av tolkningsföreträde (Bromseth, 2019). Vår rekommendation till körledare att läsa den litteratur som vi redovisat i kapitel 3 för en klarare bild av hur de kan inkludera transpersoner i sin praktik, särskilt rekommenderas Hentschel (2025), Cayari et al. (2021), Hirner (2022), och Carlson (2024). Även Bardon (2017) förtjänar en särskild rekommendation då boken innehåller perspektiv på normer och pedagogik som är direkt överförbara till en körkontext vilka har berikat våra egna praktiker som körledare avsevärt.

9.2 Perspektiv från forskning om *diversity training*

Vidare litteratursökning, efter att vi avslutat utformningen av metodmaterialet och skickat ut det till respondenterna, alstrade forskning inom området *diversity training*, jämförbart med HBTQI-certifiering i Sverige. Onyeador et al. (2024) har i sin studie av populära *diversity training*-program i USA funnit tre utmaningar som de menar kan hindra dessa från att ha

önskad effekt. Den första av dessa utgör beskrivningar av *diversity training*-program som hävdar att träningen har effekter som där inte finns vetenskapliga belägg för, framför allt vad gäller förändringar i beteende till följd av attitydförändringar. Här inser vi att vi nog gjort samma misstag i att tro att vårt metodmaterial skulle kunna förändra respondenternas syn på, och därför agerande gentemot, normbrytare såsom transpersoner. Den andra utmaningen som Onyeador et al. (2024) beskriver består av ett fokus på att förändra individer i stället för organisationen som struktur. Detta går helt i linje med de nyliberala influenser som funnits gentemot normkritisk pedagogik i Sverige (Björkman & Bromseth, 2019). Fokuset för vår studie har förvisso legat på individerna i kören och deras tankar, men vi har ändå försökt se till att öppna upp för diskussioner kring hur insikter från arbetet med metodmaterialet kunnat tas till vara i körens fortsatta verksamhet. Den tredje utmaningen som Onyeador et al. (2024) tar upp består av problematiken kring ”one-size-fits-all”-program där de menar att diversity training behöver skräddarsys utifrån organisationers bakgrund, nuvarande mål och kompetenser. Denna fallgrop har även vi hamnat i. Vår tanke med metodmaterialet var att olika grupper skulle kunna ta till sig av olika delar av materialet till olika grad och att det på så vis skulle ha något relevant för många men detta resulterade i ett ”one-size-fits-all”-program och går samtidigt emot vårt mål om att materialet ska ta så lite tid som möjligt då många övningar troligen blir irrelevanta för de som utför materialet. Om vi hade skapat ett skräddarsytt material för en enda kör hade vi nog inte heller behövt förvänta oss ett typvärde på 0 som i denna studie.

Forskning inom diversity training har även tittat på hur individer reagerar på krav att genomgå sådan träning från organisationens håll. Jin et al. (2025) kommer i sin forskning bland annat fram till att kravställd diversity training skapar *reactance*, alltså en negativ reaktion på att få sina friheter begränsade, och följaktligen åsikter om att ojämlikheterna i fråga inte är ett problem samt att denna effekt slår ut den positiva effekten av att visa att jämlikhetsfrågor är viktiga för organisationen. Även Dobbin och Kalev (2022) menar att dessa program som ämnar öka normmedvetenhet implicit (och ibland explicit) stämplar deltagarna som okunniga och situerar problemet hos individer, vilket leder till samma slags *reactance* som beskrevs ovan. Vi ser stort överlapp mellan begreppet *reactance* och det motstånd som Bromseth (2019) beskriver till följd av upplevda kunskapskriser och även de perspektiv på normkritik som ser medvetandegörande som en slags våld (Bromseth, 2019). I vår studie har visserligen både körledare och styrelse för de olika körerna fått tacka ja till att medverka men de individuella koristerna har inte haft någon möjlighet att säga något i frågan och vi kan se i våra resultat att där fanns reaktioner från åtminstone en korist som menade att denna sorts

arbete inte var "[...] vad jag vill ha ut av ett körrep den gången" (Korist i Kör 2). För att kunna jobba med normkritik och normkreativitet måste alla i rummet vara överens om allas lika värde och rätt till deltagande på lika villkor (Vinthagen, 2014).

9.3 Förslag till vidare forskning

Vi ser båda ett fortsatt behov av forskning inom normkritisk pedagogik i körkontexter och med tanke på de snedsteg som vi gjort i denna studie har vi flera tankar om hur sådant arbete bör utformas.

Ett alternativ hade kunnat vara att utforma arbetet med en diagnostisk förstudie där körer kartlägger sina utvecklingsområden. Detta hade varit arbetsamt men ett mer anpassat tillvägagångssätt för att göra materialet direkt applicerbart i en körs unika situation. Med kartläggningen kan forskaren besluta vilka övningar som hade varit gynnsamma utifrån ett potentiellt metodmaterial som täcker flertalet områden, eller rentav skapa nya övningar. Det hade även gått att göra en longitudinell studie i kontrast till retrospektiv pre-test-design, detta hade gett datapunkter som kunnat tolkas med samma eller andra metoder, där resultatet över en längre period möjligtvis hade resulterat i en större och mer reliabel datainsamling. Ett annat alternativ är att göra aktionsforskningsstudier med fokus på styrelser eller andra beslutsfattande organ och därigenom uppmåna till organisatoriska och strukturella förändringar hos deltagande körer, strategier som Dobbin och Kalev (2022) menar har stor potential. Detta blir också ett sätt att skapa en inkluderingspolicy som inte enbart finns som formalia bland körens stadgar.

Vi anser dock att retrospektiv pre-test-design har stor potential att vara rätt verktyg för att mäta kvantitativa data för ett förändringsarbete. Dock bör forskaren vara tydlig med att formulera frågorna med avsikten att respondenten ska svara utefter hur de i nuläget tänker om situationen innan arbetet börjat. Här kan forskare säkert få bra vägledning av att titta tillbaka på kvantitativ forskning om *diversity training* som kan hittas i exempelvis forskningsöversikten av Alhejji et al. (2016) eller meta-analysen av Bezrukova et al. (2016). Vi tror vidare att mixed methods blir givande för denna typ av forskning, särskilt i ett tidigt stadium, då det inte går att utröna varför en viss förändring går att finna i de kvantitativa data som genereras av en renodlat kvantitativ enkät.

Ett exempel på hur ett mindre invasivt förändringsarbete kan utföras finns i Vinthagen (2014) där Pelle Ullholm beskriver projektet Fotbollföralla där fotbollstränare tagit del av metoder menade att tillgängliggöra arbetet med inkludering med mål att fler ska känna sig välkomna under fotbollsträningen. Det gick ut att betona de mikrohandlingar ledarna redan

använder i sin praktik, som blir kraftfulla i idrottens upprepade rutiner. Exempel på dessa kan vara att vara justeringar över hur de agerar vid samlingar, ordval, samt vilka som får möjlighet att leda laget under övningar. Detta hade kunnat appliceras på samma sätt för körer och körledare.

Efterord

Denna studie var ett första, trevande, försök till att formulera normkritisk pedagogik för körer. Den är även oss veterligen den första kvantitativa studien som gjorts i Sverige på effekten av normkritisk pedagogik. Vi har i processen av detta examensarbete fått nya perspektiv på hur normkritik och normkreativitet kan nyttjas i ett format som vi är väl bekanta med, nämligen kör, och vi ser stor potential till fortsatt arbete inom akademiska institutioner för att förfina och realisera det förändringsarbete som vi själva inte anser oss ha lyckats med utefter våra högt ställda förväntningar.

Referenslista

- Alheji, H., Garavan, T., Carbery, R., O'Brien, F., & McGuire, D. (2016). Diversity training programme outcomes: a systematic review. *Human Resource Development Quarterly*, 27(1), 95–149. DOI: 10.1002/hrdq.21221
- Andersson, L. (2010). Tricky business!. I Bromseth, J., & Darj, F. (red.). *Normkritisk pedagogik: makt, lärande och strategier för förändring* (s. 259–278). Centrum för genusvetenskap, Uppsala universitet.
- Ambjörnsson, F. (2016). *Vad är Queer?* (2. utg.). Natur & kultur.
- Bardon, E. (2017). *Koppla bort autopiloten – normkritiskt förhållningssätt i dansundervisning*. Lärarförlaget.
- Bezrukova, K., Spell, C. S., Perry, J. L., & Jehn, K. A. (2016). A meta-analytical integration of over 40 years of research on diversity training evaluation. *Psychological bulletin*, 142(11), 1227–1274. DOI: <https://doi.org/10.1037/bul0000067>
- Björkman, L. (2019) Om att förstå det vi inte förstår för att bättre kunna förstå – så att vi kan nå dit vi vill – egentligen. I: Björkman, L. & Bromseth, J. (red.) *Normkritisk pedagogik: perspektiv, utmaningar och möjligheter* (1. uppl. s. 123–160). Studentlitteratur.
- Björkman, L. & Bromseth, J. (red.) (2019). *Normkritisk pedagogik: perspektiv, utmaningar och möjligheter*. (1. uppl.). Studentlitteratur.
- Bromseth, J. (2019) Normkritisk pedagogik – rötter och fötter. I: Björkman, L. & Bromseth, J. (red.) *Normkritisk pedagogik: perspektiv, utmaningar och möjligheter*. (1. uppl. s. 41–72). Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (3. uppl.). Liber.
- Carlson, R. (2024). Transgender and Gender-Expansive Singers in Choir: A Review of the Literature. *Update: Applications of Research in Music Education*, 44(1), 57–66.
- Cayari, C., Graham, F., Jampole, E. & O'Leary, J. (2021). Trans voices speak: Suggestions from trans educators about working with trans students. *Music Educators Journal*, 108(1), 50–56. DOI: <https://doi.org/10.1177/00274321211038481>

- Cerda, J. (2024). *Transpersoner och sång: samtal om röst, sång och sångundervisning*. [Självständigt arbete på avancerad nivå (yrkesexamen), Kungliga Musikhögskolan i Stockholm]. <https://kmh.diva-portal.org/smash/get/diva2:1943845/FULLTEXT01.pdf>
- Christoffersen, L., & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Studentlitteratur.
- Dobbin, F., & Kalev, A. (2022). *Getting to diversity: what works and what doesn't*. The Belknap Press of Harvard University Press.
- Eklund, K. (Programledare). (25 mars 2026). #41 Körsång – en del av lösningen med Lina Fridbom och Jonas Engström [Avsnitt i poddsändning]. I *Körpodden*. Sveriges Körförbund. <https://www.sverigeskorforbund.se/2026/03/26/41-korsang-en-del-av-losningen-med-lina-fridblom-och-jonas-engstrom/>
- Folkhälsomyndigheten (2024). *Kulturens betydelse för hälsa och välbefinnande – En sammanfattning av en kartläggande litteraturoversikt*. Folkhälsomyndigheten. Hämtad 2026-05-05 från: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/k/kulturens-betydelse-for-halsa-och-valbefinnande/?pub=131830>
- Folkhälsomyndigheten (2025). *Det handlar om livet: Nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention*. Folkhälsomyndigheten. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/6372c51482f24bfabb7f5143dae0be9e/det-handlar-livet.pdf>
- Forum för levande historia & RFSL Ungdom (2011). *Bryt!: ett metodmaterial om normer i allmänhet och heteronormen i synnerhet*. (3., [omarb.] uppl.) Stockholm: Forum för levande historia. Hämtad 2026-05-05 från: <https://www.levandehistoria.se/wp-content/uploads/2022/12/Bryt.pdf>
- Gustafsson, M. (2019). *"Att ett trebokstavspronomen kan vara skitjobbigt": en kvalitativ studie om transpersoners erfarenheter av sångundervisning*. [Examensarbete, Göteborgs Universitet]. Göteborgs universitets publikationer – elektroniskt arkiv. <https://gupea.ub.gu.se/bitstreams/c04dcd39-3543-460d-9706-1ca5e5d82612/download>

- Hartvig, A. (2021). *Röster i förändring: En kvalitativ studie om sångpedagogers inkludering i enskild sångundervisning och körundervisning ur ett transperspektiv*. [Examensarbete, Luleå Tekniska Universitet]. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1573209/FULLTEXT02>
- Hentschel, L. (2025). My Wonderful, Wrong Voice: A Phenomenological Study of Two Trans Individuals' Experiences of Singing in Swedish Higher Music Educational settings. *Svensk Tidskrift för Musikforskning Swedish Journal of Music Research*, 107, 1–21. DOI: <https://doi.org/10.58698/stm-sjm.v107.27247>
- Hirner, S. J. (2022). (Trans)itioning Voices: Inclusivity through line recombination. *Choral journal: The official publication of the American Choral Directors Association*, 63(4), 6–23.
- Onyeador, I. N., Mobasser, S., McKinney, H. L., & Martin, A. E. (2024). A Future for Organizational Diversity Training: Mobilizing Diversity Science to Improve Effectiveness. *AMP*, 38, 392–414. DOI: <https://doi.org/10.5465/amp.2023.0230>
- Jenkins, R. (2014). *Social Identity*. (4. uppl.) Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315887104>
- Jin, P., Fitzsimons, G. J., & Kay, A. C. (2025). Exploring the counteractive effects of mandating diversity training: Solution aversion, reactance, and polarized social beliefs. *Journal of Personality and Social Psychology*. Advance online publication. DOI: <https://dx.doi.org/10.1037/pspi0000510>
- Klatt, J., & Taylor-Powell, E. (2005). *Synthesis of Literature Relative to the Retrospective Pretest Design*. University of Wisconsin-Extension
- Kumashiro, K. K. (2004). Uncertain beginnings: Learning to teach paradoxically. *Theory Into Practice*, 43(2), 111–115.
- Larsson, E. (2023). *Transpersoners upplevelse av röst och sångundervisning: En fenomenografisk intervjustudie om fyra unga vuxna transpersoners uppfattningar om fenomenen röst användning och sångundervisning*. [Självständigt arbete på avancerad nivå (yrkesexamen), Kungliga Musikhögskolan i Stockholm]. <https://kmh.diva-portal.org/smash/get/diva2:1867492/FULLTEXT01.pdf>

- Larsson, H., Quennerstedt, M. & Öhman, M. (2012). Normkritisk undervisning i idrott och hälsa?: Ett queert fall. *SVEBIs forskningskonferens, Perspektiv på idrottens prestationssystem: från debut till avslut*, 1–10.
- Nationalencyklopedin. (u.å.). *Queer*. Hämtad 2026-04-02 från: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/queer>
- RFSL (2025). *Begreppsordlista*. RFSL. Hämtad 2026-04-20 från; <https://www.rfsl.se/hbtqi-fakta/begreppsordlista/>
- Rigtrup, M., & Kjær, M. (2013). *Modern vocal music: handbook for choir leaders*. Gule Plader.
- Sedgwick, E. K. (1994). *Tendencies*. Routledge.
- Simon, L. (2021) “Är jag ignorant?”: *En kvalitativ intervjustudie om individuell sångundervisning för transpersoner*. [Examensarbete, Musikhögskolan i Malmö, Lunds Universitet]. Lund University Student Papers. <https://lup.lub.lu.se/student-papers/record/9049772/file/9049785.pdf>
- Tajfel, H., & Turner, J. (1979). An Intergrative Theory of Intergroup Conflict. I: Austin, W. S. & Worchel, S. (Red.). *The social psychology of intergroup relations*. s. 33–37. Brooks/Cole.
- Tick, J., Ericson, M., & Koskoff, E. (2001). *Women in music*. Grove Music Online. <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.52554>
- Transformerering (u.å.). *Ordlista trans och kön*. Transformerering.se. Hämtad 2026-04-20 från: <https://transformering.se/vad-ar-trans/ordlista-trans-och-kon/>
- Trost, J., & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken*. Studentlitteratur
- Turner, J., & Oakes, P. (1986). *The significance of the social identity concept for social psychology with reference to individualism, interactionism and social influence*. British Journal of Social Psychology.
- United Way for Southeastern Michigan (u.å.). *Social Identity Wheel*. Hämtad 2025-12-02 från: <https://unitedwaysem.org/wp-content/uploads/2025/04/024-2024-21-Day-Equity-Challenge-Social-Identity-Wheel-8.5x11.pdf>

University of Wisconsin-Madison Division of Extension (2021). *Using the Retrospective Post-then-Pre Questionnaire Design*. Hämtad 2026-05-07 från:
<https://fyi.extension.wisc.edu/programdevelopment/files/2021/12/RetrospectivePost-then-Pre.pdf>

Vetenskapsrådet (2024). *God forskningssed*. (2. uppl.) Vetenskapsrådet.

Vinthagen, R. (red.) (2014). *Normkreativ*. Premiss.

Bilaga 1 - Metodmaterialet med bilagor

Bilagan innehåller följande blanketter:

- Körinformation om studien (2 sidor)
- Körledarinformation och övningar (7 sidor)
- Bilaga – Rollkort (1 sida)
- Bilaga – Körbilder (1 sida)
- Bilaga – Social Identity Wheel (2 sidor)

Av normen är du kommen (och norm skall du åter bli?)

Information om metodmaterialet

Vad gör din kör för att få nya medlemmar att känna sig välkomna och inkluderade? Finns det folk som hade velat söka till din kör men inte tror sig kunna bli inkluderade? Vad hade kören kunnat göra för att se till att där inte finns onödiga hinder inför att bli en del av kören? Ett sätt kan vara att jobba med normkritik och normkreativitet.

Detta metodmaterial kan vara första steget eller en del av processen för en kör och/eller en körledare att börja utveckla ett normkritiskt förhållningssätt i sitt arbete. Normkritik är alltså inte en metod eller ett färdigt koncept utan är i grunden ett kontinuerligt belysande och ifrågasättande av maktstrukturer som gör vissa människor "normala" och andra till "avvikare" på olika sätt.

Att utveckla ett normkritiskt förhållningssätt går till stor del ut på att sträva efter att sätta ord på det som aldrig sagts men ändå tas för givet i en verksamhet, så att en sedan kan ta ställning till vad en tycker om dessa antaganden. Processen kan ibland kännas jobbig då det kan vara obehagligt att inse att en själv ger uttryck för exkluderande värderingar eller att en helt enkelt är rädd för att behöva känna dessa känslor och därför undviker att granska sig själv. Det är viktigt att här poängtera att arbetet aldrig är menat att skambelägga någon, det är vi så bra på själva, utan är menat att ge verktyg för att få syn på det som ännu varit osynligt för oss utan att värdera detta. Det blir helt enkelt en strävan efter att se världen som den egentligen är och vad det vi gör faktiskt kommunicerar.

Hur gör vi sen för att förändra de normer och maktstrukturer som vi identifierat? Det är här som vi kommer till normkreativitet. Det handlar i grund och botten om att ta de handlingar och tankemönster vi fått syn på i det normkritiska arbetet och bestämma oss för att om och om igen göra annorlunda. Till skillnad från normkritik kan detta upplevas långt mer lustfyllt, därför ser vi det som ett värdefullt verktyg för att hålla motivationen uppe.

Några bra frågeställningar för att jobba med normkritik och normkreativitet:

- Vad antar jag/vi utan att det behöver sägas?
- Finns det något som talar emot det antagandet?
- Vad är det förväntat "normala" i den här situationen?
- Vems perspektiv utgår jag ifrån just nu?
- Vem får synas/höras i den här kontexten?
- Vem osynliggörs?
- Vad hade hänt om det varit tvärt om?

Föreliggande material vilar på en queerfeministisk analys av kön och genus samt tangerande intersektioner. Med detta menas att den utgår ifrån kön och genus som en social konstruktion, något vi snarare gör än är, och som förändras över tid, samt att det är svårt att dra slutsatser om en persons liv bara baserat på dennes kön och/eller genus då exempelvis etnicitet, sexuell läggning, socioekonomisk status etc. kan påverka så otroligt mycket. Här finns också en övertygelse om att det är uppdelandet av folk i olika dikotomier (man/kvinna, cis/trans, homo/hetro, vit/icke-vit) som gör att där faktiskt finns förtryck av vissa grupper över huvud taget. Därför är det inte bara relevant att prata om inkludering när det verkar behövas, utan snarare att där alltid krävs ett normkritiskt förhållningssätt för att bryta ned strukturerna som exkluderar från grunden.

I detta metodmaterial har vi valt att fokusera på könsnormer men samma tankesätt kan i förlängningen appliceras på normer kring exempelvis etnicitet, ålder och funktionsvariation.

Normkritik-Ordlista

Andrafrisering/ andragörande	Processer som stämplar folk som <i>normbrytare</i> .
Cisnormen	Normen som säger att alla är <i>cispersoner</i> så länge de inte tydligt visar att de inte är det.
Cisperson	En person som identifierar sig som det kön hen blev tilldelad vid födseln.
Heteronormen	Normen som säger att alla människor är heterosexuella så länge de inte tydligt visar att de inte är det.
Heterosexuella matrisen	Tre antaganden som görs till följd av <i>heteronormen</i> : Alla människor är antingen man eller kvinna och inget annat, män är maskulina och kvinnor är feminina samt att dessa förväntas åtrå varandra.
Ickebinär	En person som inte identifierar sig som vare sig man eller kvinna.
Innanförskap	Att passa in i och vara en del av ett sammanhang, att uppfattas som "normal" av andra. Motsatsen till utanförskap.
Norm	Oskrivna regler om vad som anses "normalt" (norm om att stå i kö, norm om hur personer borde se ut i olika sammanhang).
Normbrytare	Någon som bryter mot <i>normen</i>
Normperson	Någon som följer <i>normen</i>
Privilegium	<i>Normpersoners</i> avsaknad av upplevt motstånd kopplat till den sortens förutfattade meningar och antaganden som normbrytare upplever.
Transperson	En person som inte identifierar sig som det kön hen blev tilldelad vid födseln och identifierar sig som transperson.
Transkvinna	En kvinna som tilldelats manligt kön vid födseln.
Transman	En man som tilldelats kvinnligt kön vid födseln.

Av normen är du kommen (och norm skall du åter bli?)

Körledarinformation & Övningar

Detta är en undersökning av vilka normer som finns i er kör. Metodmaterialet innehåller ett antal övningar som är tänkta att vävas in under tre repetitioner följt av en fjärde som består av en kort diskussion om tankar som uppkommit under arbetet samt en avslutande enkät som blir grunden för vår forskning. De enda antagandena som görs är att körsångarna har tillgång till pennor, att repetitionerna innehåller en uppvärmning i början samt en paus mitt i där deltagarna kan gå runt och prata med varandra

Som ledare för övningarna är ditt mål att bredda perspektiv, vara nyfiken på koristernas resonemang och samtidigt mån om deltagarnas trygghet i rummet. Det är också upp till dig att anpassa hur du ger instruktioner för varje övning utefter gruppen. En risk med den här typen av övningar är att deltagarna kan känna sig utpekade som "någon som exkluderar". Detta är aldrig målet. Målet är att öppna upp för nyfikenhet kring andra människors livserfarenheter och ens egna förutfattade meningar. Var inte rädd för att bemöta diskussioner som kommer upp under processen.

Det finns många ord inom normkritik som koristerna kanske inte har hört talas om tidigare, därför rekommenderar vi att skriva ut en kopia av "information om metodmaterialet" med tillhörande ordlista till koristerna innan ni börjar arbetet. Detta säkerställer också att koristerna kan få förståelse för vad ni ska göra och varför.

Då normkritiskt arbete bygger på självreflektion rekommenderar vi att du som ledare för loggbok på hur arbetet går. Detta kan se ut på många olika sätt men vi rekommenderar att skriva ner svar på följande frågor efter varje övningstillfälle: Blev övningarna som du väntade dig? Hände något oväntat? Vilka tankar och idéer har du fått av arbetet? Hur hade ni kunnat ta vidare de diskussioner ni hade?

Fakta om transröster:

- Transpersoner som behandlas med testosteron får en mörkare röst (jmf. målbrott)
- Transpersoner som behandlas med östrogen får inte en ljusare röst.
- Både transpersoner och cispersoner kan passa bäst i stämmor som inte matchar deras könsidentitet.

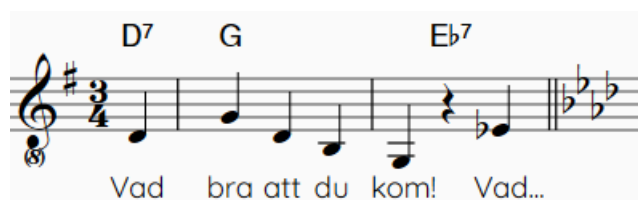
Tillfälle 1 – Medvetandegör Positionalitet

Förberedelse: läs igenom materialet och skriv ut en kopia av bilagan ”Social Identity Wheel” till var och en i gruppen.

Uppvärmning – Se och Bli Sedd

Syfte: Mjukstarta i att bli sedd i ett musikaliskt sammanhang

Använd följande övning (moduleras uppåt). Justera gärna tonarten vid behov.

Låt sedan alla korister titta runt i rummet och få ögonkontakt med en annan korist och sjung sedan övningen till varandra, gärna med mycket inlevelse. Hitta en ny person

i varje modulation (ge gärna lite extra tid här så att alla hänger med). Uppmana koristerna att sjunga med inlevelse och mena det de sjunger.

Huvudövning och Pausfråga – Social Identity Wheel

Syfte: Medvetandegöra vilka attribut koristerna har och framför allt vilka de inte har.

Ta cirka 10 minuter innan paus åt att dela ut och låta alla fylla i ”Social Identity Wheel”. Instruera sedan deltagarna att ta med sig pappret under pausen och diskutera reflektionsfrågorna på baksidan av pappret i små grupper, gärna med folk en inte vanligtvis pratar så mycket med. Efter paus pratar ni i helgrupp om vad som kom upp under diskussionerna, flika gärna in med perspektiv på koristernas tankar och idéer.

Kuddfråga – Träning i Normkreativitet

Förklara att vi människor är byggda för att snabbt kunna kategorisera andra människor och att alla har förutfattade meningar om andra grupper på olika sätt.

Tills nästa gång: Betrakta en person du inte känner på stan och fundera på vem den personen är? Försök se vilka antaganden du gör om personen baserat på hur denne ser ut och testa att tänka att det skulle vara tvärt om. Var kreativ!

Tillfälle 2 – Synliggör Normer

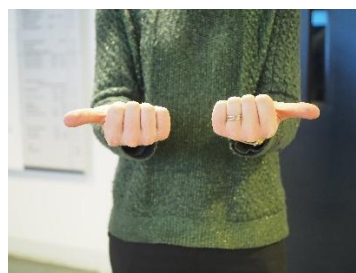
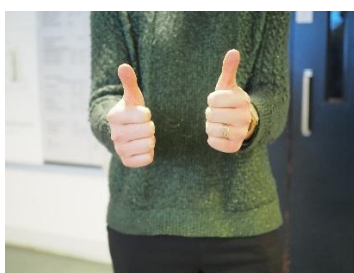
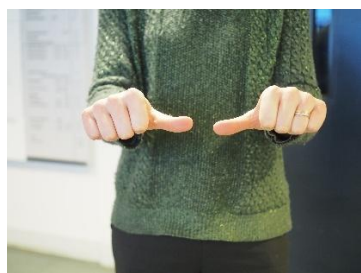
Förberedelse: läs igenom materialet och fundera på vilka sånger ni ska göra övningarna på

Uppvärmning – Klang och Samsjungdhet

Syfte: Testa nya saker för att se hur koristerna som grupp reagerar

Sjung en visa som alla i gruppen känner till (ex. Värmlandsvisan, Vem kan segla etc.) alternativt en av era vanliga uppsjungsövningar. Testa sedan att sjunga den med så mörk klangfärg som möjligt ("sjung som om ni hade en varm potatis i munnen/som att ni gäspar") och därefter så ljus klangfärg som möjligt ("sjung som en popstjärna/som Lidingöbor/som en liten bil som tutar: ii, ii!"). Sjung därefter samma övning en eller ett par gånger när du kontrollerar var mellan dessa två extremer som körsångarna ska sjunga. Kontrollera detta med hjälp av dina händer på följande vis:

Här kan säkert vissa märka att koristerna reagerar. Är ingen van att leka med rösterna på det här sättet? Vad händer? Finns där en norm som säger "här leker vi inte"? Varför? Ta gärna denna diskussion om du får chansen.

Mörk klangfärg-----Ljus klangfärg

Om gruppen är van vid den här sortens övningar kan ni eventuellt testa luftig kontra tät klang också.

En vanlig tanke som kommer upp i grupper med blandade röster är att det upplevs svårare att matcha klangfärg med någon som sjunger i en annan oktav. Vi anser att detta mest beror på vanor och hur mycket en har tränat på det.

Be sedan kören att para ihop sig två och två med någon i en annan stämma. Om kören inte har stämindelningar så be dem para ihop sig med någon de inte brukar stå bredvid. Sjung sedan övningen en sista gång vända mot varandra i paren och försök att matcha era sound med varandra utifrån klangfärg (och eventuellt täthet).

Diskutera sedan kort i paren hur ni upplevde övningen? Var det något som var svårt? Varför? Låt sedan varje par dela med sig av något de diskuterat i helgrupp. Här kan du som ledare dra paralleller mellan eller kontrastera olika upplevelser mot varandra för att belysa hur samma övning kan kännas så olika för olika personer.

Dra avslutningsvis koristernas uppmärksamhet till hur de har parat ihop sig. Ställ öppna frågor om där finns några mönster och vilka uttalade normer/förväntningar som kan ha styrt dessa? Prata här inte om specifika personer utan helt från ett teoretiskt plan.

Huvudövning – Sjunga i Karaktärer

Syfte: belysa och diskutera stereotyper och deras effekter

För denna övning kan ni använda en sång som ni redan kan eller en som ni håller på att träna på, helst någon där koristerna inte behöver titta ner i noten hela tiden. Ta en lagom lång del av sången och sjung den en gång vanligt. Sjung sedan samma sak igen och be koristerna låtsas vara följande personer:

1. En fotbollsspelare
2. En receptionist
3. En popstjärna

Ge inte för mycket tid för sångarna att tänka på hur de ska sjunga utan försök vara i sjungandet.

Låt därefter sångarna i smågrupper diskutera vad som hände med sången (klang, volym, karaktär etc.) när de sjöng som de olika karaktärerna samt hjälpas åt att måla upp en så tydlig bild som möjligt av varje karaktär. Ta sedan upp diskussionen i helgrupp och gå igenom de olika karaktärerna och hur grupperna tänkt. Belys om grupper har tänkt olika om samma karaktär och var nyfiken på varför. Se också till att kolla om grupperna tänkte på något specifikt kön på sina karaktärer.

Om du känner att ni har tid och diskussionen flyter på så kan ni också diskutera:

- Vad tycker sångarna om att använda stereotyper på det här sättet?
- Varför valdes just dessa exempel och vad säger det om materialet?

Pausfråga

Brukar du säga att du *är* din stämma eller om du *sjunger* din stämma? Vad betyder stämman för dig? Vad tänker du att den betyder för andra? Öppna upp så koristerna får chansen att dela med sig av sina tankar efter paus.

Om er kör inte har stämindelningar använd i stället följande frågor:

Har du alltid sett dig själv som sångare? Kan alla människor sjunga? Vad tänker du om folk som säger "jag kan inte sjunga"?

Kuddfråga – Teflontestet

Kolla upp Sveriges lagstadvärd 7 diskrimineringsgrunder och fundera på hur ofta du har upplevt motstånd grundat i förutfattade meningar på var och en av dem. Är det ofta, ibland eller sällan?

Vid behov kan du skicka ut en länk till Diskrimineringsombudsmannens hemsida:
<https://www.do.se/diskriminerad/diskrimineringsgrunder>

Tillfälle 3 – Normbrytarens Perspektiv

Förberedelse: läs igenom materialet, skriv ut bilagan ”Rollkort” och klipp ut kort så det räcker till alla i gruppen (se bilagan för närmare instruktioner), skriv ut bilagan ”Körbilder” i lagom många exemplar (ca 1 per 4 korister).

Uppvärmning – Status-vimmel

Syfte: Att utforska innan- och utanförskap

Dela upp koristerna i två någorlunda jämna grupper och gör plats på golvet.

1. Låt alla vandra sin egen väg runt i rummet, hjälps åt att fylla hela golvytan och inte krocka med varandra. Sätt gärna på någon musik som de kan gå i takt till och gå med i övningen själv för att förebilda.
2. Lägg till att när de möter någon och får ögonkontakt ska de hälsa kort på varandra.
3. När koristerna kommit in i att gå runt och hälsa kan du instruera båda grupperna att samtidigt låtsas vara personer med hög status och testa på hur det känns.
4. Be sedan ena gruppen att i stället låtsas vara någon med låg status.
5. Låt grupperna byta så båda får prova på att låtsas vara någon med låg status en stund.
6. Låt koristerna diskutera en kort stund i par vad de gjorde med kroppen för att visa sig ha hög eller låg status, vilka bilder som kom upp och hur det kändes. Öppna eventuellt upp så de kan dela med sig av intressanta reflektioner.

Du kan återknyta till denna övning senare för att få kören att sjunga ut mer

Huvudövning – Privilegievandring

Syfte: testa på hur det är att bemöta normer som normbrytare

Gör plats golvet och placera koristerna på en rad på ena sidan av rummet (raden kan behöva bli lite omlott beroende på lokalen). Ge varje korist ett rollkort och instruera att

du kommer läsa upp ett antal påståenden i jag-form, om koristerna anser att påståendet stämmer för rollpersonen de blivit tilldelade ska de ta ett steg fram genom rummet, om inte så står de kvar.

Innan övningen börjar gör ni en rollanalys för att koristerna ska få en tydligare bild av sin rollperson. Läs upp följande frågor med lite paus mellan varje så koristerna får tid att tänka:

- Tänk hur det var när du var liten:
  - Hur bodde du när du växte upp? Bodde du med några, i så fall vem eller vilka? Hur såg det ut där du bodde?
  - Vad gjorde du om dagarna när du var liten? Vem pratade du med när saker kändes svårt? Vad tyckte du mycket om att äta?
  - I vilka sammanhang brukade du sjunga?
- Tänk på dig själv just nu:
  - Hur bor du nuförtiden? Bor du med några, i så fall vem eller vilka? Hur ser det ut där du bor?
  - Vad gör du om dagarna? Vem pratar du med när saker känns svårt? Vad tycker du mycket om att äta?
  - Vad sjunger du i för kör?

Fortsätt sedan till att läsa upp följande påståenden (koristerna tar alltså ett steg fram om de anser att påståendet stämmer för deras rollperson, annars står de kvar):

1. Jag känner att andra tar mig på allvar.
2. Jag trivs med mitt liv.
3. Min röst hörs ofta i klassrummet/på arbetsplatsen.
4. Jag är inte orolig för framtiden.
5. Jag har aldrig blivit ifrågasatt när jag berättar vilken stämman jag sjunger.
6. Jag har aldrig behövt känna mig obekväm med de konsertkläder jag förväntas ha.
7. Jag känner oftast igen mig i den repertoar vi sjunger.
8. Jag har aldrig behövt komma ut för min körledare/mina stämkamrater.
9. Jag har alltid känt igen mig i de som sitter i min stämman.
10. Jag har aldrig övervägt att sluta sjunga i kör pga andras bemötande.
11. Kören sjunger kärlekssånger som jag kan känna igen mig själv i.
12. Mina släktingar kommer oftast och lyssnar när jag har konsert.
13. Min körledare säger alltid rätt pronomen om mig.
14. Jag har inga problem att betala för hotellet när kören ska på resa.
15. Jag hade inte haft några problem att hitta nya konsertkläder som passar om mina skulle gå sönder.

16. Jag kan kyssa den jag älskar efter konserten utan att någon tittar konstigt på oss.
17. Jag känner mig sällan rädd att gå hem själv efter ett sent körrep.
18. Jag kan ta mig upp för trapporna till scenen på konsert utan problem.
19. Jag har varit på flera konserter där solisten/solisterna sett ut precis som jag.
20. Ingen brukar behöva fråga mig hur mitt namn uttalas.

Belys först hur olika långt fram i rummet olika personer har kommit. Be sedan koristerna diskutera följande frågor med de som står runt omkring dem: Hur kändes det göra övningen? att kliva fram? Att inte kliva fram? Kan ni hitta några gemensamma nämnare på lappar hos de som står nära? Låt sedan koristerna dela med sig av sina reflektioner i helgrupp.

Om du delat ut mer än en av varje lapp: be sedan koristerna hitta den/de med samma lapp som sig själv och prata om hur de tänkte sig karaktären med fokus på de saker som inte stod på lappen. Har de lagt till normföljande eller normbrytande attribut? Öppna även här upp för reflektioner efter en stund.

Om du bara delat ut en av varje lapp: Be koristerna prata om hur de tänkte sig karaktären med fokus på de saker som inte stod på lappen. Har de lagt till normföljande eller normbrytande attribut? Öppna även här upp för reflektioner efter en stund.

Pausfråga – Analysera Körbilder

Dela ut, alternativt placera ut kopiorna av bilagan ”Körbilder” där ni brukar ha er paus. Be koristerna att i små grupper titta på bilderna och diskutera frågorna under pausen.

Kuddfråga

Vilka värden kommunicerar vi i vår kör? Vilka värden vill vi/vill vi INTE kommunicera? Hur hanterar vi när någon bryter mot normen?

Tillfälle 4 – Uppsamling och Enkät

Diskutera tankar som kommit upp kopplat till de sista kuddfrågorna, först i smågrupper och sedan i helgrupp. Ta gärna fasta på om någon uttrycker en vilja att förändra körens verksamhet på något sätt.

Sammanfatta till slut vad ni gjort och vad som kommit upp de senaste gångerna, ta gärna med egna reflektioner kring arbetet. Låt sedan alla ta en stund till att fylla i utvärderingsenkäten.

Rollkort

Följ instruktionerna baserat på hur många deltagare ni har i kören. Prioritera att få med de översta lapparna om du måste välja bort några.

<18 korister: skriv ut en kopia och klipp ut lapparna så att alla får en.

18–36 korister: skriv ut två kopior och klipp ut så att alla korister får samma lapp som någon annan.

37–52 korister: skriv ut tre kopior och klipp ut så att alla korister får samma lapp som någon annan.

53–70 korister: skriv ut fyra kopior och klipp ut så att alla korister får samma lapp som några andra.

Du är trettiofyra år gammal och jobbar som fritidspedagog. Du känner dig varken som man eller kvinna och använder pronomen hen.	Du är en sjuttonårig tjej som läser naturprogrammet på gymnasiet. Du bor inneboende hos din flickväs familj.	Du är en tjugårig kvinna som studerar på juristprogrammet. Du handlar helst kläder på herravdelningen och sjunger sopranstämman i din kör.
Du är en man som arbetar som polis. Du har just skilt dig från din make.	Du är en heterosexuell man i fyrtioårsåldern. Du jobbar i en matbutik och sjunger altstämman i din kör.	Du är en tretioårig singel i en medelstor stad. Du arbetar som personlig tränare och dejtar både tjejer och killar.
Du är en gift kvinna i femtioårsåldern som jobbar i ett skolkök. Du sjunger tenorstämman i din kör.	Du är en tjugofemårig lokalvårdare som kom ut som kvinna för fem år sedan. Du sjunger basstämman i din kör.	Du är en gift transman i tretiofemårsåldern. Du har haft svårt att hitta din sångröst sedan du påbörjade testosteronbehandling för fyra år sedan.
Du är ordförande i en partipolitisk ungdomsorganisation. Dina föräldrar kom till Sverige från Chile på 70-talet.	Du är en kvinna från en mindre ort södra Sverige som studerar till psykolog. Du använder rullstol.	Du är son till en brittisk ambassadör. Du är kristen och bor i Sverige. Du går i en skola för synskadade.
Du är en tretio år gammal och har just tagit lärarexamen. Din familj flydde till Sverige från Iran för 8 år sedan.	Du är en judisk man i trettioårsåldern. Du är skådespelare men jobbar som vårdbiträde.	Du är en tonårskille som bor i en storstadsförort. Din mamma är städare och din pappa är arbetslös.
Du är en sextonårig kille som bor på en liten ort i västra Norrland. Du är adopterad.	Du är en vit man i tjugofemårsåldern. Du pluggar ekonomi på Handelshögskolan och sitter i skolans utbildningsutskott.	Du är en trettonårig kille från en liten stad i mellersta Sverige. Dina föräldrar är läkare.

Carolinae Röster

St. Olofs Kammarkör

Frauenchor First Ladies

Hellmans Drengar

Sångensemblen Amanda

Tensta Gospel Choir

Lunds Studentsångare

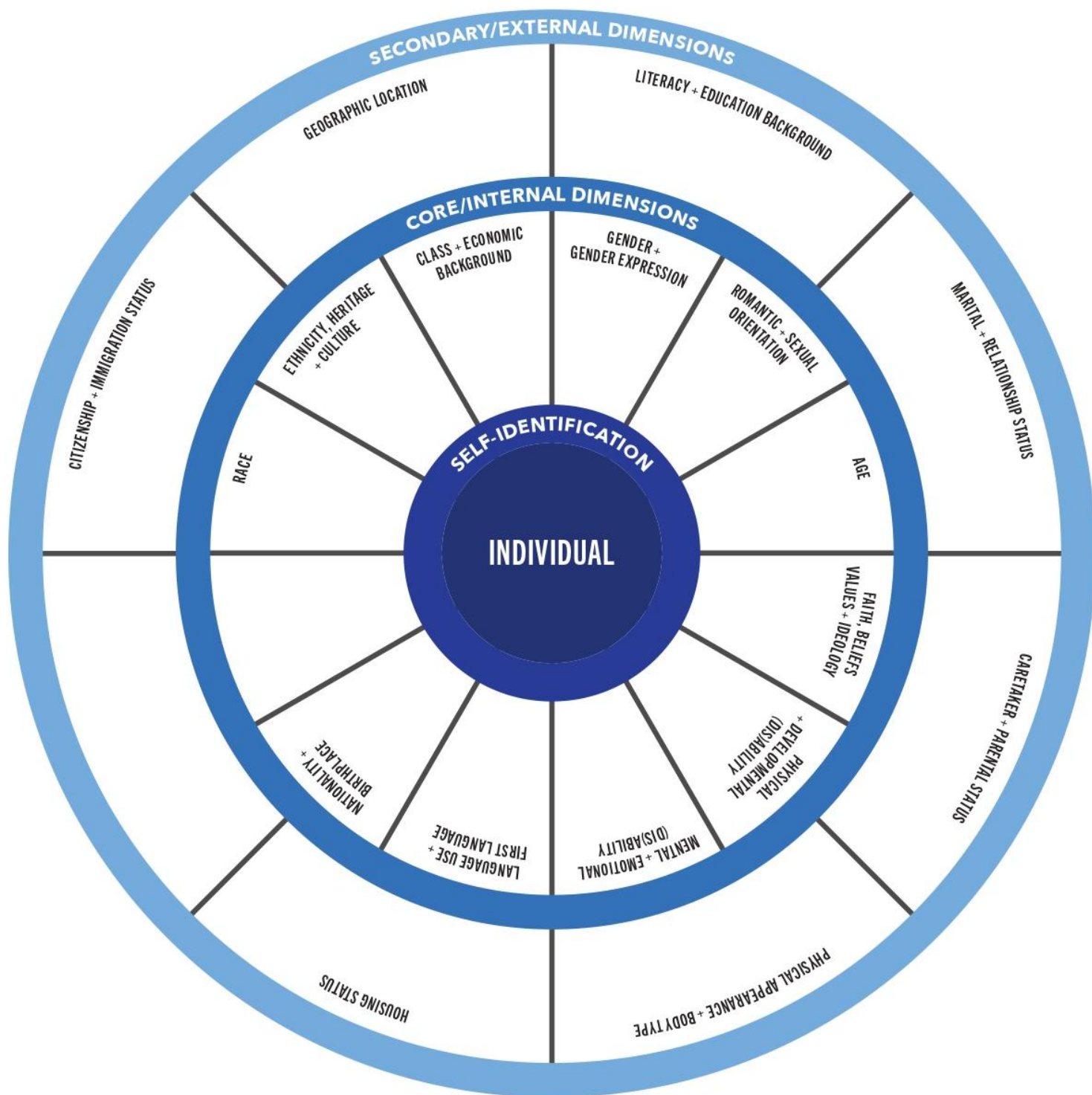
Petri Sångare

En Kör

Diskussionsfrågor: Vilka sorters personer sjunger i den här kören? Vilka sjunger inte i den här kören? Hade du velat sjunga här? Varför/varför inte? Hade du känt dig välkommen? Vilka värden kommunicerar den här kören?

EXAMPLES

Feel free to use your own language for your identities.

CORE/INTERNAL DIMENSIONS

RACE

Asian, Pacific Islander, Native American, Latinx, Black, Arab American, white, bi/multiracial

ETHNICITY, HERITAGE + CULTURE

Hispanic/Latino, Irish, Chinese, Puerto Rican, Italian, Mohawk, Jewish, Guatemalan, Lebanese, European-American

CLASS + ECONOMIC BACKGROUND

poor, working class, lower-middle class, upper-middle class, owning class, ruling class

SEX, GENDER + GENDER EXPRESSION

woman, man, transgender, post-gender, agender, femme, butch, intersex

ROMANTIC + SEXUAL ORIENTATION

lesbian, gay, bisexual, pan-attractional, heterosexual, queer, attractionality, questioning, aromantic

AGE

child, teenager, young adult, middle-age adult, senior, elderly

FAITH, BELIEFS, VALUES + IDEOLOGY

Hindu, Muslim, Buddhist, Jewish, Christian, Pagan, Agnostic, Atheist, Secular Humanist

PHYSICAL + DEVELOPMENTAL (DIS)ABILITY

disabled, temporarily disabled, visually impaired, blind, deaf, Deaf, hard of hearing, able-bodied

MENTAL + EMOTIONAL (DIS)ABILITY

ADHD, PTSD, depression, anxiety, OCD, phobias, autistic, substance use disorder

LANGUAGE USE + FIRST LANGUAGE

English, ESL, Spanish, Arabic

NATIONALITY + BIRTHPLACE

United States, Nigeria, Korea, Turkey, Argentina, Canada

SECONDARY/EXTERNAL DIMENSIONS

CITIZENSHIP + IMMIGRATION STATUS

U.S. citizen, immigrant, temporary visa, Canadian citizen, Mexican citizen, Indian citizen

GEOGRAPHIC LOCATION

urban, suburban, rural, major city

LITERACY + EDUCATION BACKGROUND

literate, functionally illiterate, completed college, GED-certified, high school grad

MARITAL + RELATIONSHIP STATUS

single, widowed, married, seeing someone, monogamous, polyamorous

CARETAKER + PARENTAL STATUS

parent, mom, dad, aunt, uncle, grandma, grandpa, caretaker

PHYSICAL APPEARANCE + BODY TYPE

trim, fat, person of size, thin, in shape, muscular

HOUSING STATUS

home owner, renter, transitional, housing insecure, homeless

ACTIVITY REFLECTION QUESTIONS:

1. What identities are you most aware of or think about most often?
2. What identities are you least aware of or do you think about least often?
3. Which of your own identities would you like to learn more about?
4. Which identities have the most impact on how you perceive yourself?
5. Which identities have the most impact on how others perceive you?
6. Why is it important to reflect on our identities?
7. How do our identities give or take away power and privilege in society?
8. How do your identities influence your sense of belonging at work/home/school or in the communities that you are part of?

United Way
for Southeastern Michigan